

2015-11-27

Lokal utvecklingsstrategi för *Leader Nedre Dalälven 3*

Summary of the Leader Nedre Dalälven 3 development strategy

The area of Nedre Dalälven is located across the borders of the four counties Dalarna, Västmanland, Uppsala and Gävleborg. It is covered by the seven municipalities of Säter, Hedemora, Avesta, Sala, Heby, Tierp and Älvkarleby as well as the two parishes, Österfärnebo in Sandviken municipality and Hedesunda in Gävle municipality. In total, the area has 116 031 residents with a population density of 13, 3 individuals/km².

The river Dalälven runs through the area and is the main linking factor, affecting the whole region. Due to the river flow from west to east, the topography and other landscape, natural and climatic factors, the area of Nedre Dalälven constitutes *Limes Norrlandicus*, the border zone between the northern and southern flora and fauna of Northern Europe. The area is particularly distinguished by its high natural and cultural values. In 2011, after a nomination by the Swedish government and extensive preparatory work, primarily funded by Leader Nedre Dalälven, the area was designated by Unesco as a Biosphere Reserve. Large sections are now nature reserves and Natura2000 and the Färnebofjärden National Park comprises a central part.

It is on the basis of this that Leader Nedre Dalälven is planning the focus in the coming programme period.

Our key priorities and overall objectives are:

- 1) An attractive region
- 2) Sustainable employments
- 3) Viable businesses

In varying degrees, the three key priorities are financed by the three funds the strategy covers; *the European Agricultural Fund for Rural Development, the European Regional Development Fund and the European Social Fund*.

It is believed that these key priorities will lead to occupancy, reduced emigration, increased entrepreneurship and, therefore, enhanced livelihood opportunities in the area. Not all projects will create immediate employments, for instance youth projects that are vital to strengthen the area. Pilot studies are important to form a basis for subsequent main projects that will lead to new occupations.

Sammanfattning

Nedre Dalälvsområdet ligger i gränstrakterna mellan de fyra länen Dalarna, Västmanland, Uppsala och Gävleborg och omfattar de sju kommunerna Säter, Hedemora Avesta, Sala, Heby, Tierp och Älvkarleby samt socknarna Österfärnebo i Sandvikens kommun och Hedesunda i Gävle kommun. Totalt har området 116 031 invånare med en befolkningstäthet på 13,3 personer per km².

Genom området rinner Dalälven, som berör alla nio kommuner. Älven är det som främst sammanlänkar området. Nedre Dalälvsområdet utgör på grund av att älven sträcker sig i öst-västlig riktning, topografiska, andra landskaps- och naturmässiga faktorer, samt klimatiska, den naturliga Norrlandsgränsen (Limes Norrlandicus). Särskilt utmärkande är de höga natur- och kulturvärdena. År 2011 erhöll området av UNESCO utmärkelsen Biosfärområde, efter nominering av Regeringen och ett omfattande förarbete främst finansierat genom Leader Nedre Dalälven. Stora delar av området är avsatta som naturreservat och Natura 2000. En central del utgörs av Färnebofjärdens nationalpark.

Det är med denna utgångspunkt Leader Nedre Dalälven planerar sin inriktning kommande programperiod. Våra insatsområden och övergripande mål är

- 1) Ett attraktivt område
- 2) Hållbara jobb
- 3) Livskraftiga verksamheter

I varierande grad är de tre insatsområdena tillämpliga i de tre fonder strategin omfattar; *landsbygdsfonden*, *regionalfonden* och *sociala fonden*.

Dessa insatsområden är de som i vårt område tros leda till inflyttning, minskad utflyttning, nya företag och därmed försörjningsmöjligheter. Alla projekt måste inte direkt skapa arbeten. Det gäller bl.a. ungdomsprojekt som ändå är av avgörande betydelse för ett attraktivt område. Vidare förstudier som i senare i huvudprojekt förväntas skapa nya försörjningsmöjligheter.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin.....	5
2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål.....	5
3. Strategins framtagning	5
4. Utvecklingsområdet.....	8
4.1 Områdesbeskrivning.....	13
4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter	15
5. På vilket sätt är strategin innovativ?.....	19
6. Vision	23
7. Insatsområden, mål och urvalskriterier	24
7.1 Övergripande mål för området	24
7.2 Insatsområden.....	27
7.3 Handlingsplan.....	31
7.4 Urvalsprocess	34
7.5 Mål och urvalskriterier i prioritetsordning	35
8. Finansieringsplan.....	41
9. Organisation	41
9.1 Administrativ kapacitet och kansliets arbete (drift)	41
9.2 Partnerskapet och föreningen	42
9.3 LAG – den lokala aktionsgruppen.....	43
10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer.....	44
10.1 Samverkan mellan fonder.....	44
10.2 Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar.....	45
10.3 Jämställdhet och icke-diskriminering.....	46
11. Kommunikation.....	48
11.1 Kommunikationsplan	52
12. Uppföljning och revidering	52
13. Bilagor.....	54
Bilaga 1: SWOT-analys.....	54
Bilaga 2: Omvärldsanalys	56
Bilaga 3: Motivering	58
Bilaga 4: Partnerskap och förening	
Bilaga 5: Den tredje industriella revolutionen	

Bilaga 6.1: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 1 Landsbygdsfonden	
Bilaga 6.2: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 1 Regionalfonden	
Bilaga 6.3: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 1 Socialfonden.....	
Bilaga 6.4: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 2 Landsbygdsfonden	
Bilaga 6.5: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 2 Regionalfonden	
Bilaga 6.6: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 2 Socialfonden.....	
Bilaga 6.7: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 3 Landsbygdsfonden	
Bilaga 6.8: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 3 Regionalfonden	
Bilaga 6.9: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 3 Socialfonden.....	
Bilaga 7: Mål, indikatorer och målvärden för horisontella mål, samtliga insatsområden.....	
Bilaga 8: Kommunikationsplan.....	
Bilaga 9: Tidplan för uppföljning och utvärdering	
Bilaga 10: Definitioner av indikatorer.....	

1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin

Denna utvecklingsstrategi ska användas för att styra LAG:s arbete med prioritering och urval av ansökningar samt partnerskap, kommunikation och fondsamordning.

2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål

Alla projekt som prioriteras genom denna utvecklingsstrategi bidrar till att uppnå EU:s tillväxtstrategi EU2020. Därför bygger alla mål och processen för projekturvalet i strategin på de mål som är satt i de inblandade operativa programmen för struktur- och investeringsfonderna.

Analysen ligger till grund för en vision och utvecklingsbehov, som leder till insatsområden och specifika mål som kan mätas med hjälp av indikatorer. En handlingsplan visar hur målen i insatsområden ska omsättas i aktiviteter.

3. Strategins framtagning

Inför kommande period av lokalt ledd utveckling har genomförts 4 st. SWOT-analyser:

2013-11-14	Stormöte med turistföretag, m.fl. turismintressenter, 58 deltagare, 7 SWOT-grupper avseende turism och inflyttning.
2013-12-09	LAG med 18 närvarande, 4 SWOT-grupper.
2014-02-12	Stormöte fiskefrågor, 40 deltagare, 5 SWOT-grupper.
2014-05-05	Öppet, övergripande möte för föreningar, företag och offentliga organ, 41 deltagare, 5 SWOT-grupper.

Därtill har strategidiskussioner skett fortlöpande i LAG med start första halvan av 2013. I anslutning till LAG-möten och i andra sammanhang har besök skett hos merparten av de 91 leaderprojekten för erfarenhetsutbyte.

Utöver mötena med SWOT-analyser har tre öppna stormöten genomförts där alla välkomnats. Deltagarna har därvid efter grupparbeten skriftligen lämnat synpunkter och idéer.

Ungdomsledamöterna i LAG har efter kontakter i området lämnat förslag till fortsatt ungdomsstrategi.

Fortlöpande har strategifrågor även behandlats i det Leader närstående Nedre Dalälvens Intresseförening med dotterbolag (NeDa). I NeDa:s styrelse ingår ledande politiska företrädare för de nio kommunerna, såväl det storskaliga som småskaliga näringslivet, företrädare för mark- och vattenägarna, bl.a. LRF.

Relation till regionala planer och strategier

Nedre Dalälvsområdet innefattar delar av fyra län och berörs således av fyra länsvisa övergripande strategidokument:

- Dalastrategin – Dalarna 2020. Regional utvecklingsstrategi för Dalarna. Region Dalarna.
- Uppländsk drivkraft 3.0. Regional utvecklingsstrategi. Regionförbundet Uppsala län.
- Mångfaldsdriven tillväxt. Regionalt utvecklingsprogram (RUP) för Västmanlands län. Länsstyrelsen Västmanlands län.
- Nya möjligheter. Regional utvecklingsstrategi för Gävleborg 2013-2020. Region Gävleborg.

Gemensamt för alla dokument är att hållbar utveckling ur miljömässig, ekonomisk och social synvinkel anges som utgångspunkt för arbetet, vilket är naturligt, då de alla anknyter till Europa 2020-strategin och Partnerskapsöverenskommelsen. De övergripande regionala prioriteringarna framgår av nedanstående tabell.

Dalarnas län (Vägval)	Uppsala län (Strategiska inriktningar)	Västmanlands län (Insatsområden)	Gävleborgs län (Målområden)
Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud	En innovativ region	God livsmiljö	Stärkta individer
Innovativa miljöer och entreprenörskap	En växande region	Rätt kompetens	Smart samverkan
Tillgänglighet och infrastruktur	En kompetent region	Dynamiskt näringsliv	Tillgängliga miljöer
Livskvalitet och attraktionskraft	En attraktiv region	Effektiva kommunikationer	
		Hållbar energianvändning och klimatanpassning	
		Stark regional attraktivitet	

Strategin för Leader Nedre Dalälven ansluter väl till prioriteringarna i de regionala dokumenten. Attraktivitet anges uttryckligen som en prioritering i tre av fyra län och återfinns i texten även i strategin för Gävleborgs län. Insatser som kan bidra till nya försörjningsmöjligheter och ökat entreprenörskap har hög prioritet i samtliga strategier. Detsamma gäller även det som i vår strategi ingår i insatsområdet *Livskraftiga verksamheter*. Nedre Dalälven har sedan 2001 i sitt leaderarbete utgått från att på ett hållbart sätt nyttja områdets värdefulla natur- och kulturmiljöer. Besöksnäringen har därvidlag en särskilt stor potential. Även detta synsätt harmonierar väl med de regionala strategierna, i synnerhet med strategierna för Västmanlands och Dalarnas län.

Ett återkommande tema i länsstrategierna är den lokala nivåns betydelse och vikten av lokalt engagemang. Lokalt ledd utveckling kommer här att bli en viktig aktör för att förverkliga dessa ambitioner och komplettera de insatser som görs av länsorganen. Detta gäller i särskilt hög grad Uppsala län, eftersom detta läns strategi har tydligt fokus på utvecklingspotentialen i centralortens universitetsanknutna innovations- och kunskapsmiljöer, medan länets norra delar, där kommunerna i vårt område återfinns, intar en mer undanskymd plats.

Relation till kommunala planer och strategier

Strategin för Leader Nedre Dalälven överensstämmer också i hög grad med de lokala planerna och strategierna i områdets nio kommuner. De kommunala översiktsplanerna har olika ålder och grad av uppdatering. Kommunerna Säter och Heby har översiktsplaner antagna år 2013, Tierp år 2011, Älvkarleby år 2009 och Avesta år 2007. För Hedemora kommun finns när detta skrivs (jan 2015) ett förslag till ny översiktsplan tillgänglig i form av en samrådshandling. Arbete med att ta fram nya översiktsplaner pågår även i kommunerna Sala, Gävle och Sandviken.

Kommunerna har också löpande gjort tematiska tillägg och andra fördjupningar av sina översiktsplaner, exempelvis avseende LIS-områden. Detta gäller särskilt de kommuner som inte nyligen reviderat hela översiktsplanen.

Gemensamt för de nygjorda översiktsplanerna (kommunerna Säter, Heby, Tierp samt samrådshandling för Hedemora) är bland annat

- Attraktivitet för boende framhålls som den högst prioriterade frågan i kommunens utvecklingsarbete, i synnerhet i planerna för Säter, Hedemora och Heby.
- Viktigt är också att kommunen uppfattas som attraktiv för företagsetablering och turistbesök.
- Attraktiva natur- och kulturmiljöer är en prioriterad profilfråga och en stor tillgång i utvecklingsarbetet.
- Det är särskilt viktigt att utveckla försörjningsmöjligheter såväl i tätorterna som på landsbygden. Entreprenörskap är en strategisk tillgång.
- Det är speciellt viktigt att satsa på det småskaliga företagandet och att stödja utveckling av nätverkssamarbeten mellan de mindre företagen.

- Besöksnäringen har en stor utvecklingspotential och förtjänar särskild uppmärksamhet. Efterfrågan på lokalproducerad mat ökar och ger möjligheter både för lantbruket och besöksnäringen.
- Det lokala engagemanget är en avgörande utvecklingsfaktor.
- Stor vikt fästs vid hållbar utveckling och frågor om miljö, energi och klimat.
- Det är en viktig uppgift att stödja ungdomsverksamheter på ungdomarnas egna villkor.

I synnerhet Säter men även Heby och Tierp framhäver tydligt tillhörigheten till biosfärområdet Älvlandskapet Nedre Dalälven som en resurs och möjlighet, liksom det angelägna att även i fortsättningen delta aktivt i Nedre Dalälvsarbetet i frågor som rör turism och landsbygdsutveckling, bland annat LIS-områden.

Förutom de kommunala översiktsplanerna har varje kommun också ett antal tematiska planer och strategier. Flera av områdets kommuner har uppdaterade och ambitiösa energi- och klimatstrategier. Bland dessa har Heby kommun den högsta ambitionsnivån, med den övergripande målsättningen att Heby kommun senast år 2030 ska generera ett överskott av förnyelsebar energi. Heby kommuns progressiva arbete inom energiområdet är en tillgång även för det pågående och långsiktiga arbetet med syfte att öka hävden av älvängarna i Nedre Dalälvsområdet.

En kommunal satsning som överensstämmer särskilt väl med strategin för Leader Nedre Dalälven är *Avesta 2020*, en kraftsamling som syftar till att öka och bevara försörjningsmöjligheter i kommunen samt att öka antalet invånare genom att lyfta fram Avesta kommuns fördelar för boende och företagsetablering.

4. Utvecklingsområdet

Totalt antal invånare i utvecklingsområdet, inklusive tätorter > 20 000 invånare.	116 031 personer
Antal invånare i utvecklingsområdet, exklusive tätorter > 20 000 invånare.	116 031 personer
Områdets totalstorlek i km ² , inklusive tätorter > 20 000 invånare.	8 709 km ²
Områdets storlek i km ² utanför tätorter > 20 000 invånare.	8 709 km ²
Antal invånare per km ² , inklusive tätorter.	13,3 invånare/ km ²

Antal invånare per km ² , exklusive tätorter.	13,3 invånare/ km ²
Kommuner som omfattas av strategin.	Sju hela kommuner: Säter, Hedemora, Avesta, Sala, Heby, Tierp, Älvkarleby. Två socknar: Hedesunda socken i Gävle kommun (församlingskod 218004) och Österfärnebo socken i Sandvikens kommun (del av församling nr 218104).
Landskapstyper och landmärken	<p>Nedre Dalälvsområdet utgör på grund av att älven sträcker sig i öst-västlig riktning, topografiska, andra landskaps- och naturmässiga faktorer, samt klimatiska, den naturliga Norrlandsgränsen, som på 1700-talet döptes till <i>Limes Norrlandicus</i>. Här möter Norrlands väldiga barrskogsbälte de mellaneuropeiska och högboreala floraprovinserna och därmed den mellaneuropeiska lövskogsregionen. Norr om denna gräns finner man i området de mer nordsvenska ravinsystemen, med ett av landets mäktigaste i form av Säterdalen.</p> <p>I mitten av området går älven, vilken är mycket av en gemensam nämnare för naturen, liksom för kulturmiljön och historien.</p> <p>Området är omfattande uppmärksammat i svensk och internationell fysisk planering och naturvårdslagstiftning. Sålunda är den större delen av älvsträckan med omland skyddad enligt miljöbalkens 4:e kapitel. Längs älven är de älvnära markerna i mycket stor utsträckning avsatta som naturreservat och Natura 2000-områden. En central del av området utgörs av Färnebofjärdens Nationalpark (inrättad 1998). Älvområdet med sjön Hovran i centrum, i södra Dalarna, är ett av 30 områden i landet som ingår i den</p>

	<p>internationella CW-konventionen (Convention on Wetlands). Området har den största artrikedomen i Skandinavien av ryggradsdjur (däggdjur, fåglar, grod- och kräldjur samt fiskar) och den största artrikedomen av ryggradslösa djur på denna breddgrad i världen.</p> <p>Områdets landskapstyper, natur- och kulturmiljövärden är detaljerat beskrivna i ansökan till UNESCO om att bli biosfärområde (177 s) och i en sammanfattande populärversion av denna (54 s). Dessa finns på www.nedredalalven.se</p> <p>År 2011 erhöll Nedre Dalälven utmärkelsen Biosfärområde av UNESCO.</p> <p>Se även områdesbeskrivningen om områdets historia och kulturmiljöer.</p>
Större tätorter och utvecklingscentra	<p>Ett nedslag i de nio berörda kommunerna med några utmärkande platser och särdrag, utvecklingscentra, m.m. ger följande uppströms ifrån räknat:</p> <p>I Sätters kommun finns trästaden Säter med i huvudsak intakt stadsplan från 1600-talet. I direkt anslutning till staden börjar Säterdalen med klassisk nöjes- och friluftsverksamhet i delen närmast staden, varefter de väldiga ravinsystemet sträcker sig dryga halvmilen till Dalälven. Både staden och dalen är sedan långt tillbaka välkända besöksmål.</p> <p>Hedemora och Gävle är de två nordligaste äldsta städerna i landet, båda med stadsprivilegier från år 1446. I samband med Hedemora måste också nämnas den teknikhistoria, <u>innovationskultur</u> bergshanteringen</p>

	<p>medförde. Christofer Polhem, den svenska mekanikens fader, grundade Stjärnsunds bruk och inte långt därifrån i Klosters bruk verkade det mekaniska snillet Gustaf de Laval. Båda bruken är viktiga besöksmål och båda dessa miljöer lockar innovativa inflyttare och verksamheter.</p> <p>I Avesta anlades på 1600-talet Europas största kopparverk och bostadshus finns kvar sedan denna tid. Koppardalen är ett välbevarat bruksområde i direkt anslutning till älven där ett betydande utvecklingsarbete pågår och som lockar nya företag och turister. Avesta är också områdets största köpcentrum för omkringliggande kommuner. Här finns också områdets största stålverk.</p> <p>Sala är mest känt för Sala Silvergruva som anlades i slutet av medeltiden. Den är idag ett betydande besökscentrum. Staden har en väl bevarad äldre bebyggelse med rutnätsmönster från 1600-talet. Här finns ett stort utbud av mindre butiker. Det jordbruksintensiva Svartådalen i kommunen har under detta sekel gjort sig känt för landsbygdsutveckling genom landsbygdsprogrammen.</p> <p>Östervåla i Heby kommun har en historia med över 400 stoltillverkare på 1800-talet. Med det som grund har ett entreprenörskap utvecklats som gjort att Östervåla benämns ”Nedre Dalälvens Gnosjö”. I Julmyra utanför Heby byggs ett hästsamhälle, på väg att bli ett av de största i Skandinavien, med anläggningar, stallbyggnader, betesmarker och närmare 100 tomter för boende.</p>
--	--

	<p>I Tierps kommun bygger utvecklingen vidare på Vallonbruken som bl.a. turistdestinationer med små mönstersamhällen med spikraka gator kantade av prydliga hus och inte minst praktfulla herrgårdar med dammar och parker, t.ex. Söderfors, Örbyhus slott och Lövsta Bruk. Grunden till bruken lades av Louis de Geer som kallas den svenska industrins fader.</p> <p>Centralorten Tierp är centrum för handel och kommunikationer. Genom snabba tågförbindelser med Uppsala (under halvtimmen) och ny motorväg hela sträckan Tierp-Uppsala har utvecklingspotentialen ökat kraftigt. Tierps kommun har fem mil kust.</p> <p>Älvkarleby är mest känt för ett av landets största kraftverk och ett betydande fritidsfiske efter lax. Uppgången av lax har under senare år ökat kraftigt och därmed turismen. Vid havet ligger Mellansveriges längsta riviera, Rullsand, som ytterligare stärker Älvkarleby kommun som turistdestination.</p> <p>I Älvkarleby har Vattenfall Utveckling laboratorium för energiforskning.</p>
<p>Befolkningsförändring för åren 2007–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flyttnetto • Födelsenetto 	<p>– 314 personer</p> <p>+ 1 400 personer</p> <p>– 1 714 personer</p>
<p>Arbetslöshet i procent</p>	<p>7,3 %</p>
<p>Arbetslöshet bland unga (15–24 år) i procent</p>	<p>14,8 %</p>
<p>Andel invånare med utländsk bakgrund i procent</p>	<p>13,1 %</p>

Antal företag per 1 000 invånare	106,1 Källa: www.tillvaxtanalys.se
Antal nystartade företag per 1 000 invånare	9,5 Källa: www.tillvaxtanalys.se
Andel av befolkningen i procent	10,9 %
16-24 år	21,2 %
25-44 år	27,7 %
45-64 år	23,7 %
65- år	
Övrigt nämnvärt som har betydelse för områdets utveckling	Särskilt utmärkande för området är höga natur- och kulturmiljövärden, vilka varit avgörande för att området av UNESCO fått utmärkelsen biosfärområde. Närheten till Storstockholm - Mälardalen med bra tåg- och vägförbindelser med restider inom två timmar. I en ring strax utanför området finns högskolor och universitet i Uppsala, Västerås, Borlänge, Falun och Gävle.

4.1 Områdesbeskrivning

Leader Nedre Dalälven avser att arbeta inom landsbygds-, regionala- och sociala fonden. Älven förenar alla kommuner i området och de tre övergripande målen *Attraktivitet, Hållbara jobb och Livskraftiga verksamheter* lyfts fram i vår vision och är de samma som våra insatsområden.

Återkommande på alla möten i arbetet med framtagande av strategin är att de tre insatsområdena är viktiga och lyfter varandra. Projekt inom sociala fonden tror vi främst kommer att genomföras i tätorter och på de platser där asylboenden finns och arbetet inom landsbygds- och regionala fonden utanför tätorter.

Området ligger i gränstrakterna mellan de fyra länen Dalarna, Västmanland, Uppsala och Gävleborg och omfattar de sju kommunerna, inkl. tätorter, Säter (10 873 inv.), Hedemora (15 021 inv.), Avesta (21 582 inv.), Sala (21 769 inv.), Heby (13 450 inv.), Tierp (20 144 inv.) och Älvkarleby (9 132 inv.), samt

socknarna Österfärnebo (1 348 inv.) i Sandvikens kommun och Hedesunda (2 712 inv.) i Gävle kommun. Totalt har området 116 031 inv. Detta ger en befolkningstäthet på 13,3 personer per km². Området gränsar mot Leader Gästrikebygden i norr, Leader Falun Borlänge och Leader Bergslagen i väst, Leader Norra mäljarstranden i söder samt Leader Upplandsbygd i sydost.

Genom området flyter Dalälven som mynnar i Bottenhavet. Älven är den faktor som framförallt förenar större delen av området naturgeografiskt, kulturellt och historiskt. Älven har genom historien påverkat ett betydande omland. I området ingår också avrinningsområdena för bl.a. Svartån i sydväst. Områdets sydliga delar gränsar direkt till Mälardalen. Från områdets sydligaste delar är det ca 20 km till Enköping eller Uppsala. Området sträcker sig 120 km i öst-västlig riktning och 70 km i nord-sydlig riktning. Tätorterna och tidigare städer ligger främst i områdets ytterkanter. Vid sidan av dessa tätorter finns byar och några få små samhällen. Historiskt har dock många av dessa mindre orter haft en avgörande betydelse för såväl områdets utveckling som för omkringliggande större samhällen. Området är idag Leaderområdet Nedre Dalälven, som avses att utökas något geografiskt samt även innefatta alla tätorter.

Områdets historiska samhörighet och identitet beskrivs närmare i "Landskapet mellan landskapen" (18 s.), vilken finns på www.nedredalalven.se Nedre Dalälvsområdet utgör på grund av att älven sträcker i sig i öst-västlig riktning och bl.a. landskapsmässiga faktorer den naturliga Norrlandsgränsen, benämnd Limes Norrlandicus. Här möts Norrlands barrskogsbälte och den nordeuropeiska lövskogsregionen. I området kan man därför finna samtliga spontant förekommande svenska ädellövträd.

Naturvärdena är mycket höga. Området är omfattande uppmärksammat i fysisk planering och naturvårdslagstiftning. Markerna och vattnen är i stor utsträckning avsatta som naturreservat och Natura 2000 samt centralt i området som nationalpark.

Även kulturmiljövärdena är av riksintresse. I Riksantikvarieämbetets rapport 1979:4 skriver man bl.a. "Miljöerna i detta område illustrerar utvecklingen alltifrån stenålderns jägarsamhällen till 1900-talets industrimiljöer... Tyngdpunkten ligger vid järnåldersmiljöer, 1600- och 1700-talens bruk och det tidiga 1900-talets kraftverk. I dess sammanhang intar också Nedre Dalälvsområdet en framträdande plats i hela landets historia."

År 2011 bekräftades återigen Nedre Dalälvens höga natur- och kulturmiljövärden. Efter nominering av den svenska regeringen utnämnde UNESCO området till biosfärområde. Denna utmärkelse hade föregåtts av ett mångårigt förberedelse- och ansökningsarbete, vilket möjliggjorts genom stöd från Leader Nedre Dalälven. Utnämningen är en internationell bekräftelse på de höga värdena men också på att det här pågår ett aktivt arbete för en hållbar utveckling. Syftet med biosfärarbetet överensstämmer mycket väl med det nuvarande landsbygdsprogrammets "ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling".

Betydelsen av utmärkelsen till biosfärområde har tydligt visat sig i förarbetena till denna strategi, bl.a. i de SWOT:ar som genomförts. Områdets natur- och kulturmiljöer framhålls där som leaderområdets främsta styrka, tätt följt av UNESCO:s utnämning till biosfärområde. Efter dessa två styrkor i SWOT:arna ligger turism och områdets geografiska/strategiska läge. Dessa fyra mycket närbesläktade styrkor är därför en stark utgångspunkt i strategin.

Leader har starkt bidragit till områdets sociala och ekonomiska utveckling i form av arbetstillfällen men också i sociala avseenden. Detta framgår av utvärderingen av Leader+ (231 s.) och innevarande leaderperiod www.leader-nedredalalven.org där dock bara drygt hälften av projekten ännu kunnat utvärderas.

Ovanstående är kärnan i områdets goda förutsättningar och som väl vidimerats i SWOT:ar och andra sammanhang. Det finns också problem. Näringslivet domineras då som nu av industriverksamhet som bygger vidare på den långa traditionen och naturliga förutsättningar i form av skog, malm och rinnande vatten. Fortfarande finns världsledande stålverk kvar inom området. Inom dessa basnäringar pågår fortlöpande strukturomvandlingar och rationaliseringar. Antalet anställda är idag blott en liten del av hur det var för bara 50 år sedan. De arbetstillfällen som försvunnit från basnäringarna har inte kunnat fångas upp inom näringslivet, vilket medfört utflyttning främst till det närbelägna Storstockholms-/Mälardalsområdet och befolkningsminskning såväl på landsbygden som i tätorterna. Under den allra senaste tiden kan dock en tendens till ökad befolkning märkas, bl.a. beroende på förbättrat födelsenetto.

Turismen har setts som en möjlighet med utgångspunkt från de höga natur- och kulturmiljövärdena samt det geografiska läget. Under den senaste 10-årsperioden har bl.a. med stöd av Leader Nedre Dalälven byggts upp ett betydande nätverk av turismföretag. Totalt finns över 100 turismföretag i området. Dessa är av mycket småskalig karaktär. De något större i form av hotell- och konferensanläggningar, som också fungerat som dragare till den ännu mer småskaliga turismen, har p.g.a. lågkonjunktur och ändrade vanor för affärsturismen tappat mycket de senaste sex åren.

Utöver dessa stora drag i förutsättningarna för områdets utveckling har området de traditionella problemen med minskad offentlig och kommersiell service på landsbygden och bristande kommunikationer, bl.a. avsaknad av bredband och tillfredställande mobiltelefoni. Därtill är det okänt att det finns myggproblem vissa år i Nedre Dalälven.

4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter

I arbetet med framtagande av strategin för Leader Nedre Dalälven har 4 st. SWOT-analyser genomförts med representanter från privata, ideella och offentliga sektorn. Därtill har tre öppna stormöten genomförts på geografiskt spridda platser där alla välkomnats. Deltagarna har därvid efter grupparbeten skriftligen lämnat synpunkter och idéer som beaktats vid strategiskrivningen, se avsnitt 3.

Övergripande utgångsläge

Inför innevarande programperiod hade ett besvärligt arbetsmarknadsläge år 2000 ersatts av en betydligt bättre sådant år 2007. Det talades 2007 om brist på arbetskraft i många branscher. En situation som bedömdes ytterligare kunna accentueras med tanke på att 40-talisterna nu på allvar började gå i pension. I vårt område planerades mycket stora investeringar inom den tunga industrin, basnäringarna. Till dessa hörde en av norra Europas största industriinvesteringar på 5,5 miljarder kr i stålverken i Avesta och Långshyttan, vilket bedömdes kunna medföra ”överhettning” med 1 000 entreprenörer sysselsatta. Dessutom planerades stora investeringar i gruvnäringen inom området. Allmänt rådde en stor optimism i området.

Redan året efter, år 2008, bröt dock den omfattande finanskrisen ut i världen. Denna och dess efterföljande verkningar har inneburit oro och lågkonjunktur i världen och gör så fortfarande. Investeringarna i stålbranschen i vårt område uteblev. Istället beslutades om nedläggning av stålverket i Långshyttan med betydande negativa konsekvenser för en stor bygd. En mycket omfattande investering tillkom dock inom gruvverksamheten i Garpenberg, vilket något dämpade problemen i denna del av området. Området har ändå varit förhållandevis lyckligt lottat genom att verksamheter i den andra stora basnäringen skogsnäringen undgått nedläggningar, även om här också successivt pågår rationaliseringar med åtföljande minskning av antalet arbetstillfällen.

På turismområdet är det tydligt att den tidigare starka affärsturismen (konferenser, ledningsträffar, kundarrangemang m.m.) minskar kraftigt, till följd av lågkonjunktur och en anpassning till internationella förhållanden.

Lärdomen man kan dra av detta i strategiskrivningar är att man inte kan förutse vad som kan ske inom några år. Vi kan också konstatera att lokalt ledd utveckling genom leadermetoden har små möjligheter att stå emot de stora skeendena i omvärlden och dess påverkan i det egna området. Leader Nedre Dalälven gör bäst nytta för utvecklingen i området genom att fokusera på det småskaliga. Inte heller det är en tillräcklig avgränsning, då mycket av småskaligt entreprenörskap är direkt kopplat till det större näringslivet som avgörs av det ekonomiska världsläget och konkurrenskraften på en världsmarknad. Istället är det viktigt att nischa sig där de tre sektorena privat, ideell och offentlig sektor kan vara tungan på vågen och göra insatser. Detta har också tydligt kommit fram i de SWOT:ar m.fl. strategidiskussioner som genomförts som underlag för strategin för kommande leaderverksamhet. Sammanfattande för detta arbete är att det handlar om att i olika avseenden samverka för att höja områdets attraktionskraft.

SWOT-analyserna och andra synpunkter

SWOT-analyserna ger en god samstämmighet av styrkor/möjligheter respektive svagheter/hot. I underlaget ingår inte stormötet om fiskefrågor 2014-02-12, då det senare bestämts att Leader Nedre Dalälven inte ansöker om att bilda ett eget Fiskeområde, utan istället räknar med att ingå i ett större sådant område.

I de tre SWOT:ar som har avgörande betydelse för strategin är det fyra varandra närstående förhållanden som ligger i topp när det gäller *styrkor*. Dessa är *natur- och kulturmiljöer*, att UNESCO utsett Nedre Dalälven till *biosfärområde*, *turism* och *geografiskt läge/närhet till marknaden*.

STYRKOR

Natur- och kulturmiljöer, turism och biosfärutmärkelsen

Grunden för biosfärutmärkelsen är områdets höga natur- och kulturmiljöer, vilka beskrivits i 4.1 områdesbeskrivningen. Efter år av förankringsarbete och ansökningsförfarande med stöd från bl.a. Leader Nedre Dalälven är det naturligtvis tillfredsställande att man ser utnämningen som en av områdets största möjligheter för den fortsatta utvecklingen. Det är också tillfredsställande att biosfärbetet ansluter till EU:s mål 2020 och det nationella landsbygdsprogrammet. Biosfärområden är områden med exceptionellt höga natur- och kulturmiljövärden och syftet är att främja hållbar social och ekonomisk utveckling i områdena, skydda den biologiska mångfalden och att vara en arena för forskning och utbildning. Biosfärområden nomineras av regeringen och godkänns av UNESCO. Idag finns det fem biosfärområden i Sverige och över 600 internationellt och antalet växer stadigt.

Utmärkelsen är i sig värdefull för området, bl.a. genom att området kan marknadsföras som ett attraktivt område. Men för att området mer än så ska använda sig av det i utvecklingsarbetet behövs också ett aktivt arbete av många intressenter bland offentliga, privata och ideella.

Bedömningen är att lokalt ledd utveckling kan bidra till en hållbar ekonomisk utveckling främst genom stöd till turismföretagande men också genom insatser för jordbruket och andra företag med anknytning till förnybar energi. I området har påbörjats ett utvecklingsarbete som syftar till ökad hävd av älv- och sjöängar. Det innebär nya ekonomiska möjligheter för lantbruket m.fl. och bidrar till att skapa ett attraktivt landskap med ökad biologisk mångfald. Det har genom forskning visat sig att hävd av översvänningsmarker även medverkar till att begränsa förökningsmöjligheterna för översvänningsmygg. I hoten i SWOT-analyserna har just myggplågan tagits upp av många. Strategin är att utvecklingen av turismen ska kunna ske genom både övergripande och lokala projekt samt med någon form av mikrostödd till företag. Möjligheten till företagsstöd har vunnit stort gillande i de senaste tre stormötena.

På flera håll inom leaderområdet har lokala initiativ tagits för en ökad hållbarhet ur miljömässig, ekonomisk och social synvinkel. Den lilla bruksorten Stjärnsund i södra Dalarna har tack vare stöd från Leader Nedre Dalälven under föregående och innevarande programperiod vuxit fram som ett centrum för ekologiskt byggande och permakultur. Detta har redan resulterat i en ökad inflyttning till orten av ett flertal permanentboende. Även på andra ställen i området finns projekt som syftar till en lokal utveckling för en högre grad av miljöanpassning, en ökad lokal självförsörjning och en bättre hushållning med energi och näringsämnen. Det är en viktig uppgift för lokalt ledd utveckling att under

kommande programperiod sprida kunskap om lyckade initiativ av detta slag och inspirera till ytterligare lokala projekt inom detta område.

Geografiskt läge/närhet till marknaden

Har framhållits som en viktig styrka. Främst handlar det om närheten till Storstockholm- och Mälardalsområdet. Över tre miljoner människor bor inom två timmars resa till området. Turismen från Europa blir allt viktigare. Främst handlar det om fisketurism och annan naturturism. Även här är områdets läge strategiskt med internationella flygplatser strax utanför området. Det är viktigt i utvecklingsarbetet att främja verksamheter som tillvaratar de möjligheter som det strategiska geografiska läget innebär.

Bra samarbete, starka nätverk, väl fungerande leaderorganisation och Nedre Dalälvsarbetet är andra faktorer som många angivit som styrkor.

SVAGHETER

Bristande *kommunikationer, inkl. bredband*, är det klart största hotet som anges i SWOT-analyserna. Fortfarande är bredbandsutbyggnaden på landsbygden otillräcklig.

LAG bedömer dock att Leader inte är den stödform som lämpar sig för att genomföra investeringar i bredbandsutbyggnad, bl.a. p.g.a. av otillräckliga resurser. När det gäller andra kommunikationer så är det främst busskommunikationerna på landsbygden som uppvisar brister, bl.a. p.g.a. olika trafikhuvudmän. Tågförbindelserna till och från området har dock förbättrats något under senare år.

När det gäller kommunikationerna på landsbygden vill Leader Nedre Dalälven medverka till innovativa lösningar som initieras av lokala projekt.

En svaghet som angetts av flera grupper är *få arbetstillfällen*. Det övergripande målet för Leader Nedre Dalälven är att öka antalet arbetstillfällen.

Myggproblematiken har också fler grupper uppgett. Där kan en ökad hävd av älvängar bidra till bättre förhållanden, något som Leader Nedre Dalälven gärna vill stödja.

MÖJLIGHETER

De möjligheter som främst anges hör samman och är *Utveckling av turismen, strategiskt/geografiskt läge, områdets natur- och kulturmiljöer samt utnämningen till Biosfärområde*.

Därefter nämns *ökad efterfrågan på närproducerad mat*, vilket också har nära koppling till biosfärbetet, naturmiljöer och turism.

RISKER/HOT, domineras tydligt av *Nedmontering av samhällsstruktur/service*. Därefter kommer *Urbanisering/utflyttning*.

Slutsatser

SWOT-analyserna ger tillsammans med annan mötesverksamhet och nätverkande en tydlig bild av vad man vill vidareutveckla i området.

Natur- och kulturmiljöer, turism och biosfärutmärkelsen är vad som främst angetts som styrkor och möjligheter. LAG ser ingen anledning att frångå dessa huvudteman i det kommande utvecklingsarbetet. Med hänsyn till strukturen i området med många småskaliga turismentreprenörer och avsaknad av sysselsättningsmässigt större turismföretag återstår en satsning på småskalig turismutveckling. Kommunerna har en viktig roll att engagera sig och bistå en sådan utveckling genom att underlätta för turismföretag. Exempel på kommunala insatser kan vara att undanröja hinder för utveckling av företag i attraktiva miljöer såsom bl.a. strandnära lägen. Ideella sektorn är en betydelsefull aktör när det gäller att arbeta för attraktiva miljöer och social utveckling i bl.a. de många kulturmiljöerna i området och därmed förbättra förutsättningarna för bl.a. turismverksamheter och inflyttning.

Myggproblematiken har tagits upp som svaghet och hot. Leader Nedre Dalälven bör därför fortsätta på inslagen väg att hitta innovativa lösningar såsom hävd av marker med mycket myggkläckning, vilket minskar myggförekomsten.

Ungdomsfrågorna har i liten utsträckning berörts i SWOT:arna, vilket beror på att få ungdomar deltagit. Genom LAG:s ungdomsledamöters eget nätverkande har ändå tydliga önskemål framkommit inför kommande strategi. De gäller främst att det i projektform bör inrättas ungdomscoach/coacher på minst motsvarande heltid som drivkraft för att få igång ungas engagemangflöden och stöd till ungdomsprojekten, att till ungdomar räknas de i åldern 13-25 år samt att ett Ungdomslag bildas som beredande organ inför formellt beslut i LAG. Nuvarande LAG ställer sig helt bakom förslaget.

All utvecklingsverksamhet i området med stöd från Leader Nedre Dalälven ska också vara hållbar ur miljömässig, ekonomisk och social synvinkel, i enlighet med biosfärutmärkelsen.

Nedmontering av *samhällsstruktur/service* och *urbanisering/utflyttning* är angivet som de största hoten. Sammanfattande för utvecklingsarbetet med den inriktning SWOT:ar m.fl. anger är att det handlar om att i olika avseenden medverka och stödja områdets attraktionskraft. Tillsammans med innovativa lösningar är detta den främsta möjligheten för Leader Nedre Dalälven att motverka utflyttning och försämringar avseende samhällsstruktur och service.

5. På vilket sätt är strategin innovativ?

Innovativitet i strategin

Strategin syftar till att ge ökat insteg i området för bland annat följande perspektiv och arbetssätt:

- Inriktningen på småskalig produktion och samverkan mellan ett flertal småskaliga aktörer. Enligt bland andra Jeremy Rifkin (se vidare nedan) kommer framtidens produktion att vara distribuerad och småskalig.
- Inriktningen på uppbyggnad och utveckling av lokala nätverk och ökad lokal samverkan.
- Fokus på biosfären som grunden för människans existens och därmed för hela samhället.
- En konsekvent inriktning på hållbarhet ur ekologisk, ekonomisk och social synvinkel, där det bland annat gäller att tillfredsställa våra behov med mindre miljöpåverkan och bevara den biologiska mångfalden samtidigt som nya försörjningsmöjligheter tillförs och den sociala situationen förbättras.
- Synsättet att attraktivitet är den främsta drivkraften för lokal utveckling.
- Avsikten att i ännu högre grad nyttja vår utnämning från Unesco till biosfärområde som identitet och varumärkesplattform.
- Inriktningen på att utveckla småskalig energiproduktion och ökad lokal självförsörjning.
- Projekt som syftar till ökad integration av asylsökande och andra nyinflyttade – ett relativt nytt arbetsområde för Leader Nedre Dalälven med endast något enstaka projekt under tidigare programperioder. Influenser från personer med andra erfarenheter och perspektiv ger även möjligheter till nytänkande och ökad innovativitet.
- Ungdomsverksamheten har under innevarande programperiod legat på en alltför låg nivå. Här behövs en nysatsning och ett omtag med nya fräscha idéer.
- Inriktningen på att stödja utvecklingen av elektronisk kommunikation.

En trend mot ökad småskalighet har vi i vårt område bland annat kunnat observera i form av ökad efterfrågan på närodlat och lokalt producerade livsmedel. Vår inriktning på småskalighet och lokal samverkan har också stöd i den bild av framtidens ekonomi i global skala som tecknas av Jeremy Rifkin, ekonom och förespråkare för en ökad hållbarhet. Enligt honom står vi inför en genomgripande omställning av hela vår ekonomi, något han kallar den tredje industriella revolutionen (förkortat TIR). Den fossildrivna ekonomin kommer enligt Rifkin att fasas ut under de närmaste decennierna och ersättas av en helt ny ekonomi, baserad på nät av samverkande småskaliga producenter, som kommunicerar genom Internet. Jeremy Rifkin menar att de företag som vill vara framgångsrika måste ställa in sig på att verka i två ekonomiska system samtidigt under en övergångstid på kanske 25 år, både den ännu förhärskande fossildrivna ekonomin och den kommande som hör till den tredje industriella revolutionen.

Jeremy Rifkin har i mer än tio års tid varit rådgivare till Europeiska Unionen i frågor om klimatförändringar, energipolitik och hållbar utveckling. Han menar

att EU redan är på god väg mot vad han kallar en ”post-kol cirkulär ekonomi”. Redan år 2007 antog EU Rifkins plan för en långsiktigt hållbar ekonomi, som nu håller på att implementeras i de 27 medlemsländerna. Enligt Jeremy Rifkin har EU förbundit sig att arbeta i enlighet med tankarna om den tredje industriella revolutionen och arbetat in dem i sina planer för 2020, 2030 och 2050. Rifkins tankar har också fått gehör hos den kinesiske premiärministern.

Jeremy Rifkins teorier och hur de skulle kunna förverkligas inom EU beskrivs kortfattat i bilaga 5.

Synsättet att attraktivitet är den främsta drivkraften för lokal utveckling finner stöd bland annat hos Sveriges innovationsmyndighet VINNOVA som finansierat en satsning på strategiska innovationsagendor. BFUF, Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond har blivit utvald att utarbeta en forsknings- och innovationsagenda för besöksnäringen. För en utveckling som främjar tillväxt och sysselsättning behövs enligt BFUF att den traditionella synen inom besöksnäringen kompletteras med en för besökaren mycket viktig faktor nämligen platsens eller aktivitetens attraktivitet. *”Det är summan av de faktorer som karaktäriserar platsen eller aktiviteten, till exempel natur- och kulturevenemanget, värdskapet, den fysiska miljön och infrastrukturen som skapar attraktionskraften. Sättet att skapa konkurrenskraft är att skapa samarbete mellan många olika aktörer. I besöksnäringens fall handlar det dels om företag men även offentliga aktörer till exempel ägare av resurser som natur och kulturarv och skapare av regelverk, har en viktig och avgörande roll. Om den privata besöksnäringen arbetar innovativt tillsammans med politiken och det offentliga, kan kunskapsutveckling och innovationsförmågan i sektorn stärkas ordentligt.”* Hållbar tillväxt betonas också (mars 2014).

Innovativitet i projektarbetet

Den främsta innovativa kraften finns hos enskilda personer och organisationer runt om i bygderna i vårt område.

LAG och dess kansli kan i första hand främja innovativitet i projekten genom att

- Ge god spridning åt kännedom om möjligheterna med lokalt ledd utveckling, för att få många engagerade i att bidra med kreativa idéer. Tillvägagångssätten inom informationsarbetet beskrivs närmare i avsnitt 11.
- Fånga upp och uppmuntra innovativa idéer
- Stödja utveckling av innovativa idéer till genomförbara projekt
- Vara riskbenäget i sina projektbeslut i den meningen att våga ge bifall till kreativa projekt med djärva idéer och acceptera att en viss andel av projekten av olika skäl inte kommer att kunna genomföras som planerat. Detta ska inte ses som ett misslyckande utan som något normalt i en innovativ organisation. Den riskbenägenhet i detta avseende som LAG visat prov på under de gångna två programperioderna har resulterat i ett flertal kreativa projekt som stundom överträffat till och med sina egna förväntningar.

- Stödja spridning och utbyte av innovativa idéer, skapa arenor för kontakter, inspiration och utbyte av kunskaper, idéer och erfarenheter. Det handlar främst om att arrangera fysiska möten och seminarier men även att erbjuda informativa och interaktiva webbplatser. Här finns en potential till nivåhöjning och förbättring jämfört med nuvarande period. En viktig funktion är också direkt förmedling av kontakter för att hjälpa personer med kreativa idéer möjligheter att gå vidare och utveckla dem.
- Det vore i hög grad önskvärt att kunna minska den administrativa bördan för de enskilda projekten, vilken har en starkt hämmande effekt på projektens kreativitet. Dessvärre ligger detta till största delen utanför LAG:s kontroll men problemet är allvarligt och bör uppmärksammas och lindras i alla sammanhang där så är möjligt.

I vissa fall kan LAG behöva driva utvecklingen aktivt för att främja innovationer och underlätta för nya idéer och arbetssätt att vinna insteg i vårt område. Några exempel på sådana ämnesområden är

- **Ungdomsverksamhet:** Coachning behövs för att uppmuntra och ge utrymme för ungdomars kreativitet och skapa möjlighet till förverkligande av innovativa idéer.
- **Småskalig turism:** Även under denna period behövs stöd för innovativa processer avseende bland annat samverkansformer, marknadskunskap, produktutveckling och marknadsföring.
- **Lokalt arbete för ökad hållbarhet:** Kunskaper, erfarenheter och inspiration behöver spridas och komma fler till del om hur man kan arbeta lokalt för ökad miljöanpassning och minskad sårbarhet.
- **Hävd av älvängar och sidvallsängar:** Ett aktivt arbete krävs inom ämnesområdet för att samla och förmedla kunskaper och erfarenheter, förmedla kontakter mellan olika aktörer, ta initiativ till nya samverkansformer och stödja arbetet med att skaffa finansiering för fortsatt och utökad verksamhet.
- **Användning av biosfärutnämningen:** Utnämningen av Älvlandskapet Nedre Dalälven till biosfärområde innebär nya möjligheter för såväl kommuner som turistföretag, inte minst som identitet och varumärkesplattform. Ett aktivt arbete krävs för att informera om dessa möjligheter och stödja samarbeten som främjar en hållbar utveckling. Arbete påbörjas under år 2015 och kommer att behöva fortsätta under flera år framöver.
- **Wiki Nedre Dalälven:** Allmänheten inbjuds att bidra till en helt ny databas med intresseväckande beskrivningar och fotografier av lokala, icke-kommersiella sevärdheter och upplevelser. Ambitionen är att öka lokal mobilisering och identitet samtidigt som en resurs byggs upp för besöksnäringen. Uppbyggnaden startar under 2015 och avsikten är att verksamheten ska fortgå under lång tid framöver.
- **Integration:** Andelen utrikes födda kommer under kommande period att vara avsevärt större än vad som tidigare varit fallet. Initiativ kommer att behöva tas från LAG:s och kansliets sida för att etablera dialoger med personer och organisationer

med syfte att tillsammans komma fram till hur Leader på bästa sätt kan bidra till insatser för ökad integration.

Innovativitet vid framtagning av strategin

Som beskrivits i avsnitt 3 har en medveten satsning gjorts för att få en stor bredd i arbetet med att ta fram strategin. Ett flertal möten och tematiska workshops har genomförts med SWOT-analyser och open space. Inbjudan till dessa har gjorts dels via riktad information, bland annat via e-post, dels genom allmän annonsering där alla intresserade hälsats välkomna att delta.

För att blåsa nytt liv i ungdomsverksamheten och implementera nya metoder och arbetssätt inom ungdomsarbetet har ungdomsledamöterna, förutom kontakter inom området, även haft ett flertal kontakter med nationella nätverk inom Leader, bl.a. ungdomsnätverket Sixten.

6. Vision

Leader Nedre Dalälven

”Ett attraktivt område med hållbara jobb och livskraftiga verksamheter”

Nedre Dalälvsområdet ska vara ett förstahandsval för inflyttning och företagsetablering från närliggande storstadsregioner och för besök från ett ännu större område.

Kärnvärdena *attraktivt*, *hållbara* och *livskraftiga*, är mångfunktionella begrepp. Ett attraktivt område drar till sig besökare och lockar hushåll och företag till inflyttning, gör befolkningen mer välmående och leder till engagemang och ansvarskännande för områdets fortsatta utveckling. ”Hållbara” har bäring på biosfärambetet som helhet men också på att projekt vi ska stödja ska vara livskraftiga och långsiktiga. Ambitionen med biosfärambetet är ”hållbar miljömässig, ekonomisk och social utveckling”. I SWOT-analyserna har högst prioriterade möjligheter varit utmärkelsen till biosfärområde och de mycket näraliggande natur- och kulturmiljövärdena samt turism.

Vi anser att Leader Nedre Dalälven har mycket goda förutsättningar att konkret arbeta med och stödja verksamheter som utgår från kärnvärdena *attraktivt*, *hållbara* och *livskraftiga*. Dessa värden och ambitionen att i ännu högre grad uppfylla visionen kommer att vara utgångspunkt vid bedömningen av stöd till projekt.

Visionens kärnvärden är desamma som de övergripande målen för hela strategin: *attraktivitet*, *hållbara jobb* och *livskraftiga verksamheter*. Dessa beskrivs närmare under 7.1.

7. Insatsområden, mål och urvalskriterier

7.1 Övergripande mål för området

Övergripande mål för hela strategin
<i>Attraktivitet</i>
<i>Hållbara jobb</i>
<i>Livskraftiga verksamheter</i>

Det mest övergripande målet är **attraktivitet**, som utvecklas under punkt 7.2 Insatsområden. Attraktivitet har såväl direkta som indirekta ekonomiska och sysselsättningsmässiga effekter. De främsta styrkorna i SWOT:en har tydlig bäring på områdets attraktivitet oavsett om det handlar om direkta effekter eller mer indirekta. Till de direkta effekterna av att området är attraktivt och som mer omgående bidrar till att skapa nya och bevara arbetstillfällena är ökning av turismen i området, tillkomsten av nya företag och inflyttning/minskad utflyttning. Ökad inflyttning är av avgörande betydelse för stärkt kommunal ekonomi som i sin tur bidrar till möjligheterna att ytterligare stärka attraktiviteten. Varje ny invånare innebär ökad skatteinkomst med ca 50 000 kr/år.

Därtill är den indirekta betydelsen av attraktivitet en grundbult för områdets utveckling. Hit hör gemenskap mellan människor, där det bl.a. handlar om att integrera ”de nya svenskarna” och människor som hamnat utanför gemenskapen och att bidra till ökad jämställdhet. Vidare att miljöer vårdas, inte minst de många kulturmiljöerna, att samhällsbyggandet och infrastruktur utformas med ett mål där attraktivitet ska vara prioriterat. Lokalt ledd utvecklings möjligheter att bidra till en attraktiv utveckling är stora genom att alla har möjlighet att medverka och att det finns ett underifrånperspektiv. För oss är attraktiv

utveckling synonymt med EU 2020:s mål ”Hållbar tillväxt, att främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi.

Det andra övergripande målet ”**hållbara jobb**” är i linje med målet Inkluderande tillväxt (tillväxt för alla) i Europa 2020, med tonvikt på ”för alla”. För att människor i arbetsför ålder ska kunna känna sig relativt trygga, kunna ha energi och lust att engagera sig i omgivningens utveckling och vara innovativa behöver de ha ett jobb de trivs med. Den främsta uppgiften för lokalt ledd utveckling i Nedre Dalälvsområdet är även fortsättningsvis att verka för bevarande och nyskapande av försörjningsmöjligheter som är ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbara. Försörjningsmöjligheter utgörs inte enbart av heltidsanställningar. Möjligheter till olika former av deltidsförsörjning genom anställning eller företagande kan många gånger vara avgörande för att en individ eller familj ska uppnå en tillräcklig materiell standard. En central uppgift för Leader Nedre Dalälven är att stödja samverkan som främjar företagande och entreprenörskap. Leader Nedre Dalälven gör mest nytta och har störst möjlighet att spela en roll i mera småskaliga verksamheter, t.ex. inom turism och företagande inom miljöområdet med bl.a. tekniska lösningar för omställning till förnybar energi eller inom området närproducerat. Detta jämfört med områdets basnäringar inom industrin och deras underleverantörer som ännu så länge är mer styrta ”top-down” och där leadermetoden har svårt att göra sig gällande.

När det gäller **Livskraftiga verksamheter** är det lokala engagemanget inom lokalt ledd utveckling betydelsefullt för den sociala miljön bl.a. genom att ingå i ett socialt sammanhang, att vara delaktig i ett levande lokalsamhälle, att kunna påverka den egna livssituationen och att kunna känna trygghet i sin närmiljö. Målet harmonierar väl med Europa 2020:s mål ”Hållbar och inkluderande tillväxt baserad på kunskap och innovation”. Föreningsliv, kultur och tillgång till mötesplatser är viktiga faktorer i sammanhanget, men traditionellt föreningsliv är i omvandling. Målet måste vara att få med de yngre generationerna och den växande gruppen ”nya svenskar”. Rådande projektverksamheter finansierade av EU- och/eller andra offentliga medel innebär ofta att verksamheten i projektet pågår så länge det finns stöd till projektet, varefter aktiviteterna avklingar. Vi vill eftersträva en övergång från projektform till mer långsiktig verksamhet.

Särskilt vad gäller målen *Attraktivitet* och *Livskraftiga verksamheter* ingår insatser för invandrare och inte minst den stora och ökande gruppen asylsökande. Vi tror att Leader Nedre Dalälven har goda förutsättningar att medverka i integrationen genom verksamheter där asylsökande får möjligheter att lära känna och tillgodogöra sig områdets natur och kultur. Bl.a. är ofta intresset för fritidsfiske stort bland de nyanlända. Men det förutsätter också en del kunskaper om hur det kan ske på olika platser i området. Främst avses insatserna ske genom sociala fonden, särskilt då målgruppen avgränsats till just asylsökande. Därtill bör naturligtvis eftersträvas att få med invandrare i bredare projekt då även landsbygdsfonden är tillämplig. Detta ökar även möjligheten att få fram innovativa projekt.

De övergripande målen är nedbrytbara till mätbara mål i avsnitt 7.5.

*) *Horisontella mål*

Övergripande horisontella mål för hela strategin	Indikatorer
Jämställdhet och icke-diskriminering	Antal projekt som bidrar till ökad jämställdhet och icke-diskriminering
Miljö och hållbar utveckling	Antal projekt som bidrar till förbättrad miljö och hållbar utveckling
Integration och mångfald	Antal projekt som bidrar till ökad integration och mångfald

All verksamhet inom Leader Nedre Dalälven ska präglas av **öppenhet, demokratiska och jämställda attityder och arbetsformer** samt ha ett tydligt fokus på **miljöfrågorna**.

Jämställdhet och icke-diskriminering

Genomförandet av strategin ska utgå från ett jämställdhets- och normkritiskt perspektiv. Allt informationsmaterial ska vända sig till alla personer oavsett könsidentifikation och ålder och vara religiöst och politiskt neutralt. LAG har urvalskriterier till hjälp som en checklista för bedömning av hur projektansökningar följer strategins mål, såväl övergripande som horisontella.

Miljö och hållbar utveckling

Nedre Dalälven är av UNESCO utnämnt till biosfärområde. Utnämningen bekräftar att Nedre Dalälvsområdet har unikt värdefulla natur- och kulturmiljöer och att det i området pågår ett aktivt samarbete för hållbar utveckling ur ekologisk, ekonomisk och social synvinkel. Detta gäller också leaderarbetet. *Social hållbarhet* handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls. *Ekologisk hållbarhet* handlar om att hushålla med mänskliga och materiella resurser på lång sikt. *Ekonomisk hållbarhet* betyder att ekonomisk tillväxt inte får ske till priset av ett segregerat, ojämlikt samhälle och en förstörd miljö. Leaderprojekten måste anpassas efter vad miljön och människors hälsa tål så att vi långsiktigt investerar i dessa resurser.

Integration och mångfald

När människor flyttar sprids arbetskraft, kunskap och idéer, nätverk växer och nya möjligheter uppstår. Insatser som syftar till att välkomna invandrare och underlätta deras integration på sin nya bostadsort är därför motiverade. De nya svenskarna är en resurs som vi behöver bli bättre på att ta tillvara. Mångfald och tolerans skapar tillväxt.

*) *De horisontella målen uppfyllande ges stor vikt och finns med som urvalskriterier för samtliga fonder och insatsområden. Se bilaga 6.1-6.9 och 7.*

7.2 Insatsområden

Insatsområden

De tre insatsområdena är direkt kopplade till visionen och kärnvärdena:

- 1) Ett attraktivt område
- 2) Hållbara jobb
- 3) Livskraftiga verksamheter

Att bidra till en ökad attraktivitet för Nedre Dalälvsområdet är det övergripande målet för strategin. Två av de viktigaste faktorerna för större attraktivitet, som också är möjliga att påverka med lokalt ledd utveckling, är *Hållbara jobb* och *Livskraftiga verksamheter*. De anges därför som särskilda insatsområden.

Ett attraktivt område

Nedre Dalälvsområdets förmåga att attrahera människor till besök, bosättning och företagande har en avgörande betydelse för områdets utveckling. Att bibehålla och öka områdets attraktivitet har därför valts som ett brett och överordnat insatsområde. Grundförutsättningarna är mycket goda. Områdets natur- och kulturmiljöer håller en hög klass även internationellt, vilket nyligen bekräftats av FN-organet UNESCO, som år 2011 utnämnde Älvlandskapet Nedre Dalälven till Sveriges tredje biosfärområde. Området erbjuder också en mångfald av attraktiva boendemiljöer i mindre städer, bruksorter och byar. Både för turistbesök och bosättning är närhet till vatten en mycket uppskattad kvalitet som förekommer på de flesta orter i området, såväl utefter Dalälven som vid insjöar, tjärnar och mindre vattendrag i det omgivande landskapet. Även nybyggnation i strandnära lägen kan bli aktuellt i begränsad omfattning i de LIS-områden som utsetts i flera kommuner. Det öppna kulturlandskapet har också ett stort värde för attraktiviteten.

Den viktigaste begränsande faktorn för en ökad inflyttning är tillgången till försörjningsmöjligheter. Den utgör därför ett eget insatsområde som utvecklas nedan.

Tillgången till offentlig och kommersiell service är en annan nyckelfaktor för viljan att flytta till eller bo kvar på en ort. Det ligger inte i Leader Nedre Dalälvens mandat att bygga upp eller driva verksamheter som en offentlig huvudman har ansvar för, i de flesta fall respektive kommun. Det är inte heller en uppgift för lokalt ledd utveckling att ge stöd till företag som erbjuder kommersiell service, annat än möjligen i mycket begränsad omfattning i vissa speciella fall, t.ex. innovativa lösningar. Däremot finns det tydliga samband mellan å ena sidan den nivå som kan upprätthållas på offentlig och kommersiell service på en ort och å andra sidan underlaget i form av kunder eller brukare. Detta påverkas i sin tur av förhållanden som leaderprojekt har goda möjligheter att påverka, exempelvis befolkningens antal och ålderssammansättning, försörjningssituation, ortens attraktivitet för besök, lokalt entreprenörskap, lokalt samarbete kring innovativa lösningar m.m.

Möjligheter till effektiv kommunikation med omvärlden är en annan faktor med stor betydelse för attraktiviteten. Det gäller såväl möjligheter till fysisk förflyttning som tillgång till tillförlitlig och snabb elektronisk kommunikation.

Arbetspendling är för många en förutsättning för att kunna förena ekonomisk försörjning med bosättning i en attraktiv boendemiljö. Det ligger en utmaning i att möjliggöra pendling till geografiskt avlägsna arbetsplatser och samtidigt minska resornas miljöpåverkan. För att arbetspendling ska bli miljömässigt hållbart måste en större andel av resorna ske med kollektivtrafik, i kombination med goda bytespunkter och en utvecklad marknad för fossilfria drivmedel. Även om ansvaret för kollektivtrafiken åvilar andra huvudmän, kan lokala initiativ påverka hur den utformas lokalt för att motsvara behoven för bosatta och besökare. Kostnadsbilden har också betydelse. Konkreta exempel finns i vårt område på att bosättning kommit till stånd tack vare nolltaxa på den kommunala busstrafiken.

Behovet av snabb och säker elektronisk kommunikation samt tillförlitlig mobiltelefoni blir allt mer uttalat i alla delar av samhället. Internetanslutning med hög överföringshastighet ökar attraktiviteten för bosättning och kan vara en avgörande faktor för möjligheten för företagande på landsbygden. Utbyggnad av fibernät pågår också på många håll. Lokalt ledd utveckling kan bidra till denna utveckling genom att stödja lokala initiativ för exempelvis kartläggning av intresse, planering, kostnadsberäkningar, gemensamma ansökningar och upphandlingar.

Strategins tredje insatsområde, *Livskraftiga verksamheter*, handlar om den sociala dimensionen av områdets attraktivitet. Erfarenheten av leadermetoden under tre programperioder i Sverige har visat att leaderprojekten här gjort tydliga och bestående avtryck. Det handlar om effekter som visserligen är svåra att mäta men inte desto mindre är av stor betydelse för den långsiktiga utvecklingen, såsom samarbetsanda, framtidstro och möjligheter att i samverkan påverka sin egen livssituation.

En av huvuduppgifterna för lokalt ledd utveckling är att marknadsföra områdets attraktivitet både externt och internt, liksom även att sprida information och inspiration om det arbete som pågår för att öka attraktionskraften. Här finns en uppenbar potential att få igång positiva återkopplingar, genom att inflyttning och uppstart av verksamheter gör området attraktivare, som i sin tur attraherar besökare, företag och nya invånare.

Hållbara jobb

Möjligheter för de bosatta i Nedre Dalälvsområdet att finna sin försörjning är en grundläggande förutsättning för en positiv befolkningsutveckling och en bibehållen eller förbättrad samhällsservice. Den främsta uppgiften för lokalt ledd utveckling i Nedre Dalälvsområdet är även fortsättningsvis att verka för bevarande och nyskapande av försörjningsmöjligheter som är ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbara. Försörjningsmöjligheter utgörs inte enbart av heltidsanställningar. Möjligheter till olika former av deltidsförsörjning genom anställning eller företagande kan många gånger vara avgörande för att en individ eller familj ska uppnå en tillräcklig materiell standard.

En central uppgift för Leader Nedre Dalälven är att stödja samverkan som främjar företagande och entreprenörskap. Fokus ligger i första hand på

affärsutveckling av småskaliga verksamheter. Här ingår också insatser som ger framtida intäktsmöjligheter, såsom utveckling av nya affärsmässiga varor eller tjänster och gemensamma insatser för marknadsföring. Insatsområdet inrymmer också verksamheter där den lokala nivån bidrar till att möjliggöra och underlätta etablering av företag som flyttar in till leaderområdet, liksom samverkansinsatser som ger möjligheter för befintliga företag att stärka och utvidga sin verksamhet.

Ökad jämställdhet är – förutom att vara ett mål i sig – även viktigt att eftersträva för att möjliggöra en dynamisk utveckling av den lokala ekonomin och locka till inflyttning och återflyttning. För att kunna kombinera arbete och familj på ett mer jämlikt sätt behövs ett större utbud av försörjningsmöjligheter med större flexibilitet där individen själv utifrån sin aktuella livs- och familjesituation kan välja mellan heltid och deltid på olika nivåer samt helst även påverka arbetstidens förläggning.

En betydande potential för inflyttning av personer och företag utgörs av att i Mälardalens geografiska närhet kunna erbjuda en attraktiv livsmiljö med goda boendeförhållanden för platsberoende företagande och för dem som kan utföra en stor del av sin arbetsinsats via Internet. Pendling till arbete och studier i någon av de större städerna i närheten, t.ex. Uppsala, Gävle, Falun och Borlänge behöver underlättas och miljöanpassas genom en utvecklad kollektivtrafik och tillgängliggörande av klimatsmarta drivmedel.

Nedre Dalälvsområdet kännetecknas av höga naturvärden, välbevarade bruksmiljöer, ett levande kulturlandskap och naturgivna goda förutsättningar för turism, fiske och friluftsliv. Därtill är det geografiska läget gynnsamt med närhet till Mälardalen och delvis förbättrade kommunikationer. Turismnäringen har sålunda en fortsatt stor utvecklingspotential inom området och förtjänar särskild uppmärksamhet. Turismnäringen är inte enbart viktig i fråga om nya och bevarade försörjningsmöjligheter, utan har också genom sin utåtriktade verksamhet stor betydelse för att skapa och marknadsföra en attraktiv bygd med goda boendemiljöer och en hög grad av miljöanpassning. Utvecklingen av turismnäringen bedrivs med en uttalad miljöambition i nära samverkan med biosfärbetet. En hög grad av miljöanpassning av anläggningar och produkter utgör en viktig kvalitetsaspekt och bör framhållas vid marknadsföringen. Det är också angeläget att stödja en fortsatt utveckling av kulturarvet och kulturmiljöerna som resurser för näringslivet.

Klimatfrågans aktualitet kan förväntas bestå under lång tid framöver. Med stigande priser på fossil energi kommer även de areella näringarnas produktion att få ett relativt sett högre värde. Här öppnar sig nya möjligheter för jord- och skogsbruket till lönsam produktion av såväl konventionella som nya produkter. Dessutom förutses en växande global marknad för tekniska lösningar som innebär att mänskliga behov kan tillgodoses på ett mindre miljöstörande sätt än tidigare. De affärsmöjligheter som ligger i denna efterfrågan förtjänar särskild uppmärksamhet.

Kommunal och annan storskalig upphandling av livsmedel och andra varor och tjänster har stor inverkan på det lokala näringslivet och påverkar även

utvecklingsmöjligheterna för lokal produktion och konsumtion. Insatser görs i olika sammanhang för att utveckla metoder och sprida kunskap om hur storskalig upphandling kan genomföras med beaktande av kvalitetsaspekter som i högre grad kan tillgodoses vid lokal produktion. Det är en viktig uppgift för Leader Nedre Dalälven att på den lokala nivån stärka och komplettera detta pågående arbete.

Livskraftiga verksamheter

Det lokala engagemanget inom lokalt ledd utveckling har mycket att tillföra när det gäller den sociala miljön, i synnerhet på landsbygden. Förhållanden som har stor betydelse för attraktiviteten är bland annat möjligheter att ingå i ett socialt sammanhang, att vara delaktig i ett levande lokalsamhälle, att kunna påverka den egna livssituationen och att kunna känna trygghet i sin närmiljö. Föreningsliv, kultur och tillgång till mötesplatser är viktiga faktorer i sammanhanget.

Ett väsentligt inslag i framgångsrika lokala utvecklingsprocesser är uppbyggnad av ett starkt socialt kapital i form av kontakter, nätverk och förtroende. Lyckas man med detta, har en god grund lagts för fortsatt gynnsam utveckling av lokalsamhället. Sådana processer tar tid, men kan på längre sikt ge goda effekter och bör därför kunna ges stöd inom lokalt ledd utveckling.

Ungdomarnas livssituation i leaderområdet är betydelsefull på flera sätt. Det är angeläget att de ungdomar som lämnar området för studier eller arbete bär med sig en positiv bild av sin uppväxtmiljö och en samhörighet med bygden. Därmed finns grundförutsättningen för att det ska framstå som ett tilltalande alternativ att senare i livet flytta tillbaka till hembygden. Det är också väsentligt att de ungdomar som väljer att stanna kvar har goda förutsättningar för ett bra arbetsliv, studier och en fritid med många bra valmöjligheter. Goda möjligheter för områdets ungdomar till personlig utveckling och ett rikt socialt liv inverkar också i hög grad på områdets attraktionskraft för inflyttning. Dessutom är det viktigt att inspirera ungdomar att ta egna initiativ och delta aktivt i områdets utveckling, inte minst på lokal nivå. En särskild satsning på ungdomsverksamheten planeras under denna period, som syftar till att göra ungdomarna delaktiga i såväl sina respektive lokalsamhällen som i leaderarbetet i sin helhet. Satsningens innehåll beskrivs närmare under punkt 7.3.

Olikheter ifråga om kön, ålder, kultur, kunskaper, boendetid på orten och erfarenheter ger sammantaget lokalsamhället en rikedom som till alla delar behöver komma till användning i utvecklingsprocessen. Det är därför angeläget att i alla sammanhang eftersträva tillgänglighet och ett brett och jämlikt deltagande vad avser tidigare nämnda olikheter. Inflyttare – vare sig de flyttat in från andra delar av Sverige eller från andra länder – kan ofta bli en värdefull tillgång i den lokala utvecklingen och upptäcka möjligheter som inte uppmärksammas av dem som alltid bott på platsen. Insatser som syftar till att välkomna inflyttare och underlätta deras integration på sin nya bostadsort är därför väl motiverade. Även till vårt område anländer nu asylsökande i större antal än någonsin tidigare och det ingår i Leader Nedre Dalälvens uppgifter att bidra till de insatser som görs för att ge dem ett värdigt och välkomnande

mottagande samt att motivera asylsökande som fått uppehållstillstånd att stanna kvar på orten.

Den lokala nivån har en nyckelroll i den förändringsprocess det innebär att anpassa den materiella konsumtionen till vad som ur global synvinkel är långsiktigt hållbart. Lokala initiativ och lokala samverkanslösningar för produktion och konsumtion har här en osedvanligt stor uppgift att fylla. Med en större geografisk närhet mellan produktion och konsumtion minskar behovet av resurskrävande transporter. Ökad lokal självförsörjning kan också bidra till att hushåll uppnår en god standard och en hög livskvalitet även med lägre förvärvsinkomster. Samhällen som lyckats minska sitt beroende av fossila bränslen och andra produkter utifrån blir mindre sårbara för minskningar och störningar i tillförseln av sådana varor. De sociala aspekterna är inte minst betydelsefulla. Ju högre grad av samförstånd och delaktighet som kan uppnås i förändringsprocessen, desto bättre förberedda kommer våra samhällen att vara på de stora förändringar som krävs för att uppfylla Sveriges och EU:s klimatmål.

7.3 Handlingsplan

Insatsområdena och därmed de övergripande målen är:

- 1) Ett attraktivt område
- 2) Hållbara jobb
- 3) Livskraftiga verksamheter

I varierande grad är de tre insatsområdena tillämpliga i de tre fonder strategin omfattar; *landsbygdsfonden*, *regionalfonden* och *sociala fonden*.

Attraktivt område är grunden för hela utvecklingsarbetet i enlighet med vad som närmare framgår av 7.2. Bl.a. är det grunden för nyskapade arbetstillfällen genom bl.a. tillkomst av nya eller växande företag, inflyttning från främst närbelägna Storstockholm-Mälardalen. Inflyttade därifrån tillhör ofta den del av arbetslivet som själva avgör vad de vill arbeta med (självständighetslivsformen). Därtill har områdets offentliga sektor och även basnäringarna ökat behov av arbetskraft med rätt kompetens. Ett behov som kommer att öka ytterligare under de närmaste åren. De höga natur- och kulturmiljövärdena i området tillsammans med områdets strategiska läge mot Storstockholm-Mälardalen inom ett par timmars reseavstånd är en viktig utgångspunkt för områdets attraktionskraft. Men det är människorna i området som tillsammans skapar attraktionskraften.

Hållbara jobb syftar bl.a. på att de inte ska vara tillfälliga utan finnas på sikt, att de ska vara meningsfulla, socialt och miljömässigt hållbara och finnas i en arbetsmarknad utan ojämlikhet och diskriminering samt gynnar kulturell mångfald.

Livskraftiga verksamheter är delvis synonymt med hållbara jobb och företag. Men här avses främst verksamheter vid sidan av arbetslivet i informella och formella nätverk. Den traditionella föreningsverksamheten minskar. Mycket av

nätverkandet sker i projekt som kommer och går. Inte alltid lämnar projekten mer bestående effekter. Brist råder både i formella och informella nätverk på personer i åldern 25-50 år. Särskilt nyanlända invandrare har svårt att komma med i dessa nätverk och den ökande gruppen flyktingar förekommer överhuvudtaget inte i denna del av samhällslivet. Det finns med andra ord all anledning att satsa på livskraftiga verksamheter.

Vad kan lokalt ledd utveckling göra för att medverka till ett attraktivt område, hållbara jobb och livskraftiga verksamheter?

För att främja ett bibehållande och en ytterligare förstärkning av områdets attraktivitet ska Leader Nedre Dalälven främja de projekt som tydligast bidrar till måluppfyllelsen och som direkt eller indirekt skapar nya hållbara arbetstillfällen, nya företag och inflyttning. Utgångspunkten för projekten ska vara det som gör området attraktivt. Projekten kan både ha en mer lokal karaktär i form av del av kommun eller vara tematiska och sträcka sig över delar eller hela leaderområdet. Projekten ska skapa delaktighet, eftersträva medverkan från privata, ideella och privata sektorn, informella sektorn (d.v.s. föreningstillhörighet ska inte vara något krav) och väldigt gärna även från adekvat del av offentliga sektorn. I projekten ska ingå vidimerade kompetenser inom de områden man vill verka inom, särskilt vad gäller projektledning.

Som tidigare framgått finns väldigt många småskaliga turistföretag, men inga större om man räknar till antalet anställda. Knappt något av de över 100 företagen har mer än fem anställda. En utveckling av turismen i området vore om dessa företag kunde öka antalet anställda. Det är dock inte realistiskt på kort sikt. Snarare är det så att företag med något fler anställda, främst logianläggningar, successivt minskat antalet anställda sedan drygt 10 år tillbaka. För att stärka turismen, omsättningen i turistföretagen och därmed i bygden i övrigt behövs därför på kort sikt andra metoder som på något längre sikt också kan öka antalet anställda inom turismen. Den åtgärd som närmast står till buds för att företagen ska bli starkare i olika avseenden är ökat samarbete och nätverkande mellan dem. Liksom för kommunerna har även företagen mycket att vinna på att använda sig av biosfärutmärkelsen och syftet med biosfärområdet. För sådana insatser med ökat nätverkande passar leadermetoden väl in. LAG kommer därför att i turismhänseende att prioritera insatser där turistföretagen samverkar i sin marknadsföring, produktutveckling, paketering och som ökar områdets attraktionskraft. LAG har också ställt sig positiv till någon form av mikrostödet till enskilda företag där ett mindre belopp kan ha en avgörande betydelse för företagets utveckling i nämnda avseenden. Det behovet har särskilt framkommit från privata sektorn under de tre allmänna möten som genomförts på olika geografiska platser i framtagandet av strategin, se avsnitt 3. Den regionala fonden skulle kunna vara tillämplig för denna typ av insatser. Vid sidan av turismen kommer Leader Nedre Dalälven att särskilt stödja nätverk som vill initiera och genomföra innovativa lösningar, tekniska lösningar och/eller affärsmöjligheter som innebär att mänskliga behov kan tillgodoses på ett mindre miljöstörande sätt än tidigare. I det sammanhanget vill LAG också stödja

offentliga verksamheters möjligheter till ökad lokal upphandling av livsmedel och andra produkter.

I första hand är *landsbygdsfonden* och *regionala fonden* tillämplig. Regionala fonden med sina i sammanhanget begränsade resurser passar främst i mindre delprojekt (där Leaders speciella förutsättningar passar in med sitt trepartnerskap) kopplade till större projekt.

En mycket viktig del är att få med de som står långt från arbetsmarknaden. Inte minst gäller detta invandrare och flyktingar, men även infödda ungdomar och funktionshindrade som har svårt att komma ut på arbetsmarknaden. Riktade insatser för just dessa personer sker främst genom *sociala fonden*. Sådana projekt görs i nära samverkan med berörda myndigheter såsom kommuner, arbetsförmedlingar och migrationsverket. Huvudinnehåll i dessa projekt avses vara att få med målgruppen i samhällsgemenskapen, att målgruppen får möjlighet att delta, lära och praktisera aktiviteter där Leader Nedre Dalälven och dess nätverk och projekt har bred erfarenhet av de för området typiska verksamheterna, t.ex. inom turism, fritidsfiske, natur- och kulturmiljöverksamheter m.fl. Utöver dessa riktade projekt ska även projekt finansierade med landsbygdsfonden eller regionala fonden premieras om deltagande från målgruppen inbjuds att delta.

Ungdomarnas delaktighet är en nyckelfråga för områdets attraktionskraft. Ungdomar utgör en grupp med förhållandevis liten möjlighet att påverka sin egen levnadssituation. Om man är under 18 år saknas politisk makt och dessutom har ungdomar ofta dåliga ekonomiska resurser. Ungdomar ska kunna bedriva allt från små projekt av checkkaraktär med mycket enkelt ansöknings- och rekvisitionsförfarande till fullstora projekt med samma krav och urvalskriterier som andra projekt. I handlingsplanen ska i enlighet med ungdomsföreträdarnas egna önskemål ingå att det ska finnas ungdomscoacher och ett ungdoms-LAG (beredande ungdomsorgan under LAG). Ungdomar är tidigt aktiva, engagerade och det är av vikt att de tidigt kan komma med i utvecklingen av området. Önskemålet från ungdomsföreträdarna är därför att gränsen för ungdom sätts till 13-25 år, vilket kommer att bli fallet.

Samarbete med andra leaderområden i Sverige och övriga EU

Planen är att fördjupa ett samarbete med Leader Pomoväst i sydvästligaste svenskspråkiga Finland. Det är kommande Leader Nedre Dalälvens närmaste granne österut, med mycket gemensam historia, kultur, natur och tänkesätt. Utvecklingssamarbetet avses bygga på de båda leaderområdenas strategier för kommande programperiod. Andra samarbeten med områden utanför Sverige är ännu inte planerade, men kan tillkomma, t.ex. med andra biosfärområden i Europa. I Sverige ligger några tematiska geografiskt näraliggande nära till hands och andra inom Nedre Dalälvens typiska segment t.ex. inom turism och miljö kan bli aktuella.

LAG och kansli arbetar tillsammans för att nå målen enligt arbetsflödet som beskrivs under avsnitt 7.4 och gör återkommande avstämningar med projekten under projektets genomförande för att kunna sätta in åtgärder med stöd om så behövs. Strategins vision

med de tre övergripande målen *Attraktivitet, Hållbara jobb och Livskraftiga verksamheter* ska finnas med som ledstjärna i all verksamhet.

7.4 Urvalsprocess

LAG:s urvalsprocess ska vara öppen, icke-diskriminerande och objektiv. Processen ska dokumenteras skriftligt och ha en tydlig koppling till strategin. Detta åstadkoms genom en systematisk urvalsprocess med utgångspunkt i EU-förordningens direktiv.

LAG har beslutsmöten fyra gånger per år som tydligt annonseras ut på hemsida, nyhetsbrev och andra relevanta informationskanaler där projektansökningar behandlas. Genom att kansliet gör kontinuerliga uppföljningar av hur de olika insatsområdena uppfylls kan LAG och kansli fokusera på informationsinsatser mot specifika målgrupper för att säkerställa att strategin genomförs enligt plan.

Processen inleds ofta med att sökanden framför en projektidé till kansliet, vilket följs av en dialog, ibland med besök hos projektgruppen eller andra fysiska möten. Projektgruppen skickar därefter en första formell ansökan till kansliet på anvisad blankett tillsammans med en kort projektbeskrivning. När en sådan underskriven blankett med sökandens organisationsnummer inkommit till kansliet, stämplas ansökan in som inkommen och projektet ges en egen mapp i kansliets arkiv. Kansliet skickar en bekräftelse till sökanden om att ansökan mottagits och registrerats samt påminner om eventuellt ytterligare dokument som krävs för ärendets vidare hantering. Leader Nedre Dalälvens kommunala kontaktperson(er) och eventuell annan myndighet, t.ex. arbetsförmedling(ar) som berörs av ansökan får en kopia av denna bekräftelse för kännedom. Alla kompletta ansökningar läggs ut på Leader Nedre Dalälvens hemsida före beslutsdatum. Kansliet gör en första skriftlig dokumentation av hur projektansökan bidrar till att uppfylla målen i strategin, vilket innebär fullständig transparens. Cirka tre veckor före LAG-mötet genomför LAG:s verkställande utskott (VU) ett beredningsmöte tillsammans med personal på kansliet. I vissa fall ställer VU krav på ytterligare kompletteringar av ansökan. VU lämnar också förslag till beslut i LAG vilket dokumenteras i protokoll. Projektansökningar bedöms utifrån hur väl projekten följer utvecklingsstrategin och de speciella urvalskriterier som LAG därutöver meddelar.

Under innevarande programperiod har LAG haft lika många urvalskriterier som alfabetets bokstäver, d.v.s. A-Ö, www.leader-nedredalalven.org/leaderstod Av dessa har funnits några där ett par av dem varit i det närmaste ett villkor för stöd i fullstora projekt (ej i förstudier och i mindre ungdomsprojekt) och som handlat om hur projektet kan medverka till nya försörjningsmöjligheter såsom a) projektets förutsättningar att bidra till nya och bevarade försörjningsmöjligheter eller b) projektet förutsättningar att bidra till nya och bevarade företag och stärkt entreprenörskap. Ett annat obligatoriskt urvalskriterium har varit att projekten är konkurrensneutrala. Övriga urvalskriterier har kunnat stärka ansökan men i sig själva inte varit tillräckliga för bifall i LAG. För projekt beviljade med stöd från landsbygdsfonden och regionala fonden kommer även i kommande period

främsta fokus att ligga på att skapa nya arbetstillfällen (årsarbeten). Projekt som bidrar till att bevara arbetstillfällen och till inflyttning kommer även att värderas positivt. Utgångspunkten för hur det ska åstadkommas är de tre insatsområdena
1) Ett attraktivt område 2) Hållbara jobb och 3) Livskraftiga verksamheter

Ställningstagande till projektansökningar sker alltid utifrån utvecklingsplanen för leaderområdet. Urvalskriterierna används därvid som en checklista för att se om det aktuella projektet uppfyller kraven för att få stöd. Det är just på grund av urvalskriteriernas centrala funktion vid beslutsfattandet som sökandena avkrävs att själva skriva kommentarer till dem som en obligatorisk del av ansökan.

7.5 Mål och urvalskriterier i prioritetsordning

Obligatoriska uppfyllandekrav för att komma vidare i urvalsprocessen:

Har projektet genomförandekapacitet?	Ja/Nej
Har projektet väl förankrad projektplan och underifrånperspektiv?	Ja/Nej
Finns tillräckligt ideellt arbete och/eller andra privata kostnadsfria resurser?	Ja/Nej

Bedömningsgrunder:

Genomförandekapacitet:

Projekt nätverkets kapacitet att genomföra projektet under projekttiden med avseende på personella och andra resurser.

Namn, kortfattad presentation och arbetsuppgifter erfordras för projektledare, ekonomiansvarig och eventuell annan strategisk person i projektet. Tidigare erfarenheter och/eller utbildning anges som talar för att uppgiften klaras.

Förankring och underifrånperspektiv:

För att uppfylla kravet på underifrånperspektiv krävs aktiva åtgärder som säkerställer att alla som är berörda eller intresserade ges möjlighet att delta, såväl vid utveckling av projekttid som vid genomförande.

Ideellt arbete/privata kostnadsfria resurser:

Önskvärd insats av ideellt arbete alt. privata kostnadsfria resurser är minst 50 % av planerad projektbudget. 30 % av projektbudgeten bedöms dock som tillräckligt.

Urvalskriterier och bedömningsgrunder. Se bilaga 6.1-6.9

Insatsområde 1 – Ett attraktivt område

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Bidra till nya arbetstillfällen	Antal nya arbetstillfällen	21 nya arbetstillfällen
	Bidra till bevarade arbetstillfällen	Antal bevarade arbetstillfällen	5 bevarade arbetstillfällen
	Bidra till nya företag	Antal nya företag	5 nya företag
	Bidra till bevarade företag	Antal bevarade företag	2 bevarade företag
	Bidra till inflyttning av permanentboende	Antal nya inflyttade	10 nya inflyttade
	Bidra till ökad turism	Antal nya dagsbesökare Antal nya gästnätter	50 000 nya dagsbesökare 8 000 nya gästnätter
	Bidra till nya lösningar för förnybar energi och energieffektivisering eller annan ökad ekologisk hållbarhet	Antal insatser	10 insatser
	Bidra till utveckling av nya produkter och tjänster	Antal nya produkter Antal nya tjänster	50 nya produkter 50 nya tjänster
	Bidra till att unga människor aktivt ska inkluderas i utvecklingsarbetet	Antal deltagare mellan 13-25 år	300 deltagare
	Bidra till nya och bevarade mötesplatser för landsbygdens aktörer och invånare	Antal nya mötesplatser Antal bevarade mötesplatser	50 nya mötesplatser 25 bevarade mötesplatser
	Bidra till bevarande och utveckling av kulturmiljöer	Antal bevarande-insatser Antal utvecklings-insatser	20 bevarande-insatser 30 utvecklings-insatser
	Regionalfond	Ökad sysselsättning i små och medelstora företag	Antal nya arbetstillfällen Antal bevarade arbetstillfällen

(forts.	Mål	Indikator	Målvärde
Regionalfond)	Stärkt entreprenörskap och företagande	Antal nya små och medelstora företag (0-249 anställda)	1 nytt företag
	Bidra till stärkt lokal ekonomi med nya produkter och tjänster	Antal nya produkter Antal nya tjänster	5 nya produkter 5 nya tjänster
	Bidra till utveckling i tätorter och/eller stärkta länkar mellan tätort och landsbygd	Antal insatser	4 insatser
Socialfond	Stärkt anställningsbarhet för personer som befinner sig långt från arbetsmarknaden	Antal personer, inklusive egenföretagare med förbättrad arbetsmarknads- situation, efter avslutad åtgärd	14 personer
	Bidra till kompetens- utveckling hos individer och lokala företag för att öka möjligheten till anställning	Antal deltagare	50 deltagare
	Stärkt förmåga för personer att anpassa sig till arbetsmarknaden	Antal arbetslösa deltagare och långtids- arbetslösa som är i syssel- sättning, inklusive egen- företagare, efter avslutad åtgärd	28 personer
	Bidra till att öka möjligheter för invandrare att nyttja områdets natur- och kulturvärden.	Antal deltagare	50 deltagare
	Bidra till att människor med invandrabakgrund och människor i utanförskap deltar i utvecklingsarbetet	Antal deltagare med invandrar- bakgrund eller i utanförskap	20 deltagare

(forts. Socialfond)	Mål	Indikator	Målvärde
	Bidra till att unga människor aktivt ska inkluderas i utvecklingsarbetet	Antal deltagare mellan 13-25 år	40 deltagare

Insatsområde 2 – Hållbara jobb

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Bidra till nya arbetstillfällen	Antal nya arbetstillfällen	8 nya arbetstillfällen
	Bidra till bevarade arbetstillfällen	Antal bevarade arbetstillfällen	2 bevarade arbetstillfällen
	Bidra till nya företag	Antal nya företag	2 nya företag
	Bidra till bevarade företag	Antal bevarade företag	2 bevarade företag
	Bidra till nya lösningar för förnybar energi och energieffektivisering eller annan ökad ekologisk hållbarhet	Antal insatser	5 insatser
	Bidra till nya nätverk	Antal nya nätverk	10 nya nätverk
Regionalfond	Bidra till ökade försörjningsmöjligheter	Antal nya arbetstillfällen	1 nytt arbetstillfälle
	Bidra till stärkt entreprenörskap och företagande i små och medelstora företag (0-249 anställda)	Antal insatser för att främja entreprenörskap och företagande i små och medelstora företag	2 insatser
	Bidra till utveckling i tätorter och/eller stärkta länkar mellan tätort och landsbygd	Antal insatser	4 insatser
	Bidra till innovativa ekologiskt hållbara lösningar	Antal nya lösningar	2 nya lösningar
	Bidra till kompetensutveckling	Antal insatser Antal deltagare	2 insatser 25 deltagare
Socialfond	Bidra till genomförande av överbyggande insatser på arbetsmarknaden	Antal deltagare	5 deltagare

(forts. Socialfond)	Mål	Indikator	Målvärde
	Stärkt anställningsbarhet för personer som befinner sig långt från arbetsmarknaden	Antal personer, inklusive egenföretagare med förbättrad arbetsmarknads-situation, efter avslutad åtgärd	7 personer
	Stärkt förmåga för personer att anpassa sig till arbetsmarknaden	Antal arbetslösa deltagare och långtids-arbetslösa som är i sysselsättning, inklusive egenföretagare, efter avslutad åtgärd	15 personer
	Bidra till kompetens-utveckling	Antal insatser Antal deltagare	2 insatser 15 deltagare

Insatsområde 3 – Livskraftiga verksamheter

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Bidra till nya arbetstillfällen	Antal nya arbetstillfällen	7 nya arbetstillfällen
	Bidra till bevarade arbetstillfällen	Antal bevarade arbetstillfällen	3 bevarade arbetstillfällen
	Bidra till nya företag	Antal nya företag	2 nya företag
	Bidra till bevarade företag	Antal bevarade företag	2 bevarade företag
	Bidra till nya besöksanledningar: aktiviteter, sevärdheter, evenemang, nätverk och paketlösningar	Antal aktiviteter Antal nya nätverk Antal nya paketlösningar	4 aktiviteter 4 nya nätverk 4 nya paketlösningar
	Bidra till utveckling av nya produkter och tjänster	Antal nya produkter Antal nya tjänster	5 nya produkter 5 nya tjänster
	Bidra till nya och bevarade mötesplatser för landsbygdens aktörer och invånare	Antal nya mötesplatser Antal bevarade mötesplatser	5 nya mötesplatser 5 bevarade mötesplatser
Regionalfond	Bidra till nya arbetstillfällen	Antal nya arbetstillfällen	1 nytt arbetstillfälle

(forts. Regionalfond)	Mål	Indikator	Målvärde
	Bidra till bevarade arbetstillfällen	Antal bevarade arbetstillfällen	0,5 bevarat arbetstillfälle
	Bidra till utveckling i tätorter och/eller stärkta länkar mellan tätort och landsbygd	Antal insatser	4 insatser
	Bidra till stärkt entreprenörskap genom nya besöksanledningar; aktiviteter, sevärdheter och evenemang	Antal insatser Antal deltagare	4 insatser 50 deltagare
	Bidra till kompetensutveckling för entreprenörer	Antal insatser Antal deltagare	4 insatser 50 deltagare
	Bidra till innovativa produkter hos affärsmässiga aktörer	Antal nya produkter	2 nya produkter
Socialfond	Bidra till att människor med invandrarbakgrund och människor i utanförskap kommer närmare arbetsmarknaden och inkluderas i befintliga nätverk och verksamheter	Antal deltagare	40 deltagare
	Stärkt anställningsbarhet för personer som befinner sig långt från arbetsmarknaden	Antal personer, inklusive egenföretagare med förbättrad arbetsmarknads-situation, efter avslutad åtgärd	7 personer
	Stärkt förmåga för personer att anpassa sig till arbetsmarknaden	Antal arbetslösa deltagare och långtidsarbetslösa som är i sysselsättning, inklusive egenföretagare, efter avslutad åtgärd	14 personer

(forts. Socialfond)	Mål	Indikator	Målvärde
	Bidra till kompetens- utveckling	Antal deltagare i kompetens- utvecklingsinsatser	40 deltagare
	Bidra till att unga människor ska inkluderas i befintliga nätverk och verksamheter	Antal deltagare mellan 13-25 år	40 deltagare

8. Finansieringsplan

Delåtgärd	Fond	%	SEK
Drift	<i>Landsbyggsfonden</i>	<i>23 % av de sammanlagda offentliga utgifterna¹.</i>	<i>11 448 717</i>
Samarbeten	<i>Landsbyggsfonden</i>	<i>ca 6 %</i>	<i>3 085 992</i>
	<i>Regionalfonden</i>	<i>ca 1 %</i>	<i>395 547</i>
	<i>Socialfonden</i>	<i>ca 1 %</i>	<i>377 292</i>
Genomförande av strategin	<i>Landsbyggsfonden</i>	<i>ca 56 %</i>	<i>27 773 925</i>
	<i>Regionalfonden</i>	<i>ca 6 %</i>	<i>3 325 927</i>
	<i>Socialfonden</i>	<i>ca 7 %</i>	<i>3 395 631</i>
Summa		<i>100</i>	<i>49 777 030</i>

9. Organisation

9.1 Administrativ kapacitet och kansliets arbete (drift)

LAG:s kontor och personal

För den operativa verksamheten har LAG tillgång till ett kansli med anställda medarbetare. De funktioner som behövs på kansliet är verksamhetsledare, handläggare, ekonom och annan administrativ personal. De begränsade ekonomiska ramarna för administration kommer att innebära att nämnda befattningshavare kommer att ha deltidstjänster. Kontinuitet och

kompetensöverföring från innevarande programperiod har hög prioritet då personal ska anställas. Lokaler, kontorsutrustning och viss personal delas med Nedre Dalälvens Intresseförening och Nedre Dalälvens utvecklingsaktiebolag och kostnadsfördelning görs i förhållande till personalens sysselsättningsgrad. Det upplägget gör att fler kompetenser kan knytas till driften och att funktionssäkerheten blir större.

Kansliets uppgifter är

- att bereda ärenden inför möten i LAG och VU,
- att verkställa beslut som tagits av LAG eller VU,
- att informera bygden om lokalt ledd utveckling genom leadermetoden,
- att hålla kommunernas kontaktpersoner informerade om arbetets fortskridande,
- att tillsammans med kontaktpersonerna i kommunerna bistå projektgrupper med rådgivning och utveckling av idéer till kompletta ansökningar,
- att fortlöpande hålla kontakt med beviljade projekt,
- att handha kontakter med medfinansiärer och myndigheter m.fl.,
- att hantera Leader Nedre Dalälvens ekonomi,
- att hantera rekvisitioner från projekt i samverkan med SJV

Inriktningen på kansliets arbete är att möjliggöra och stödja samverkan, som kan bidra till att uppfylla målen i enlighet med strategin för Leader Nedre Dalälven. Föreningens stadgar är styrdokument för hur verksamheten organiseras. Eventuell delegation beslutas av LAG i en skriftlig delegationsordning. Ambitionen är att i projektform anställa en eller flera ungdomscoacher/ungdomshandläggare motsvarande en heltidstjänst för att med uppsökande verksamhet nå ut till målgruppen ungdomar. Ett ungdomsutskott kommer att inrättas för att bereda ungdomsprojekt inför LAG.

Arbetet inom havs- och fiskerifonden sker i samarbete med Leader Gästrikebygden och Leader Hälsingebygden med Leader Gästrikebygden som administratör. Beredning av inkomna fiskefondsrelevanta ansökningar planeras att göras av ett särskilt arbetsutskott med fördjupad kompetens inom fiskenäringen och med representation för hela det geografiska området som havs- och fiskerifonden omfattar. De ledamöter i Gästrikebygdens LAG som besitter särskild kompetens inom fiske ska då finnas med i denna beredningsgrupp. Formellt beslut för projekt inom havs- och fiskerifonden tas av LAG för Leader Gästrikebygden.

9.2 Partnerskapet och föreningen

Under hösten 2013 påbörjade LAG mobiliseringen inför kommande programperiod. Arbetet inleddes med SWOT-analyser och tematiska storträffar, se avsnitt 3. I början av 2014 informerade LAG kommunerna om vad Leader Nedre Dalälven resulterat i under innevarande programperiod och i samband med det ställdes frågan om kommunerna var intresserade av att ingå i en ny programperiod. Samtliga kommuner fattade ett positivt beslut och skrev under en första avsiktsförklaring. Under hösten 2014 har det genomförts tre stormöten

utannonserade i flera gratistidningar/annonsblad för att försöka komma i kontakt med **alla intresserade** oavsett om man representerar privat, ideell eller offentlig sektor.

I processen har LAG med alla tre sektorer varit aktiva med underifrånperspektiv från den organisation man representerar. I övrigt har kommunerna, utvecklingsgrupper, studieförbund, idrottsrörelsen, kulturföreningar, turismentreprenörer och LRF bidragit med relevanta förslag och åsikter.

I valberedningen finns representanter från privata, ideella och offentliga sektorn och deltagarna är dessutom geografiskt spridda över området för att uppnå så stor lokalkännedom som möjligt. LAG:s sammansättning beskrivs i avsnitt 9.3 och arbetsfördelning mellan LAG och kansli i avsnitt 10.2 och 11.

9.3 LAG – den lokala aktionsgruppen

En nyckelresurs för arbetet inom ett leaderområde är den breda kompetens som sammantaget finns i LAG. Det är därför nödvändigt att även över tid tillse, att antalet ledamöter i LAG är balanserat ur flera synvinklar och att flera olika kompetenser finns representerade. Utöver återspeglingsen av kompetens ska LAG sikta på att representera en bred spridning av samhällets individer/grupper, med beaktande av diskrimineringsgrunderna.

Följande krav kommer fortlöpande att ställas på sammansättningen av ledamöter i LAG:

* **Samhällssektorer:** Tre sektorer: ideell, privat och offentlig. Målet är att få en så jämn fördelning som möjligt dock ingen sektor över 49 %.

* **Könsfördelning:** Minst 40 % av vardera könet.

* **Geografisk fördelning:** En fördelning eftersträvas i proportion till antal invånare i naturliga geografiska områden. Varje kommun får möjlighet att utse en tjänsteman eller förtroendevald. Av dessa nio är sju ordinarie ledamöter och två suppleanter.

* **Åldersfördelning:**

- 1) En sammansättning eftersträvas som innebär att huvuddelen av ledamöterna är i yrkesverksam ålder.
- 2) LAG ska innehålla minst två ledamöter i åldern 18-25 år.

* **Mångfald:** I LAG bör det finnas minst en ledamot som är född utanför Norden.

* **Kontinuitet:** En viss kontinuitet i LAG eftersträvas, d.v.s. det bör vara en lagom omsättning på ledamöter.

* **Kompetenser inom hållbar ekologisk, ekonomisk och social utveckling:** I enlighet med strategin med bl.a. utgångspunkt från utmärkelsen till biosfärområde.

* **Kompetens inom turismnäringen:** Eftersom turismnäringen har en viktig roll i områdets utveckling, eftersträvas kompetens i LAG även inom detta område.

* **Kompetens inom Regional- och Socialfonden.**

Vid behov kan frågor adjungeras till personer med specialkompetens.

Beslutsfattighet föreligger när mer än halva antalet ledamöter är närvarande på mötet och minst 50 % av rösterna avges av parter som inte sitter på offentligt mandat.

Valberedningen har till uppgift att till föreningens årsmöten ge förslag på val av ledamöter. Organisationer och privatpersoner kan lämna förslag på ledamöter till valberedningen. Det är dock valberedningens ansvar att i sina förslag till föreningen tillse att LAG som helhet har sammansättning och kompetens enligt ovan.

10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer

10.1 Samverkan mellan fonder

Fondanvändning och samverkan med andra aktörer

Leader Nedre Dalälven har ambitionen att verka inom *landsbygdsfonden*, *sociala fonden* och *regionala fonden*. Vi räknar också med att större delen av området kommer att ingå i Fiskeområde Södra Bottenhavet medfinansierad av Fiskefonden tillsammans med Leader Gästrikebygden och Leader Hälsingebygden med Leader Gästrikebygden som administratör.

Samverkan och samarbete kommer att ske med en rad offentliga organ. Viktigaste samarbetspartners är de nio berörda kommunerna, vilka också är betydande grundläggande medfinansierare. Därtill med de berörda fyra länsstyrelserna, de tre regionförbunden i C, W och X län och SKL i U län. Vidare med Tillväxtverket och dess två berörda regionala enheter, ESF-rådet, arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Ytterligare organ kan tillkomma inför och under programperioden.

Minimering risk för dubbelfinansiering

För att undvika att insatser från finansiering från andra aktörer, dubbelfinansiering, kommer vi att öka transparensen i vår hantering av ansökningarna, bl.a. för att underlätta för andra aktörer att undvika dubbelfinansiering. Sålunda kommer redan i ansökningsförfarandet ansökningar att läggas upp på vår hemsida och liksom idag alla beviljade projekt. Detta gör att alla andra organ som ger stöd kan gå in och informera sig innan egna beslut. Vidare kan en mejllista upprättas till kontaktpersoner till andra organ som beviljar stöd till projekt. Flertalet andra stödjande organ anslår även på sina hemsidor vilka projektstöd som beviljats, vilka fortlöpande enkelt kan följas. Under hittillsvarande programperioder har 234 projekt erhållit stöd från Leader Nedre Dalälven. Inga konstateranden om dubbelfinansiering föreligger.

Samverkan mellan fonder och andra projekt samt synergieffekter

Generellt gäller att större effekter kan uppnås om flera fonder kan samverka och att samverkan kan ske med andra externa projekt, vilket kommer att eftersträvas när projektet är av sådan karaktär att samverkan med andra finansörer är strategiskt för projektet. Framför allt handlar det om att leadermetoden med sitt tydliga trepartnerskap, underifrånperspektiv och sina ideella insatser kan vara det som gör att ett större projekt, ofta med ”top-down struktur” utvecklas bättre. För landsbygdsprogrammets projekt handlar det oftast om sådan samverkan kring stora projekt som t.ex. har betydande finansiering av investeringar initialt eller i förlängningen av projektet. Vi har goda exempel på sådana där Leader genom sitt projekt (ibland förstudie) med stöd från landsbygdsfonden lett till projekt med fler inblandade parter som resulterat i investeringar med många miljoner och mångdubbelt mer än stödet från Leader. Detta är naturligtvis en form av synergieffekt. Oftast handlar dessa projekt om insatser utanför våra centralorter eftersom kommunala insatser ofta tar över i centralorterna.

När det gäller Leaders användning av medel från regionalfonden och sociala fonden är dessa mycket begränsade. De kan dock komma att spela en betydande roll i samverkan med andra projekt just genom leadermetoden enligt ovan och där tydligt skapa synergieffekter. Inte minst gäller detta användandet av sociala fonden och kanske i synnerhet utanför tätorterna. Där kan den ideella och även den privata sektorn, bättre än den offentliga, bidra till att människor med invandrabakgrund eller människor som av olika orsaker ”hamnat utanför” inkluderas i samhällsgemenskap och utvecklingsarbete. Detta kan och bör ske i någon form av samarbete med andra ansvariga samhällsorgan. Det kan ske i samverkansprojekt. Men det kan också ske genom av Leader Nedre Dalälven självt finansierade projekt utan anslutande större projekt eftersom det inte alltid behöver handla om så stora ekonomiska insatser. Förutom bl.a. att målgruppen kan komma in i samhällsgemenskapen och närma sig arbetsmarknaden så kan en behövlig nyrekrytering ske till ideella nätverk och föreningar. Synergieffekten är tydlig.

10.2 Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar

Samarbete med andra aktörer med utvecklingsansvar

De viktigaste aktörerna i vårt område är våra nio kommuner, de fyra länsstyrelserna, regionförbunden i Dalarnas, Uppsala och Gävleborgs län samt de fyra landstingen.

Samarbete med kommunerna

Sedan år 2001 har Nedre Dalälven i leadersammanhang utvecklat en modell för samarbete med områdets nio kommuner som innebär att varje kommun får utse en kontaktperson, som regel en kommunanställd tjänsteman. Kontaktpersonerna bistår kansliet med information och rådgivning till blivande projektgrupper i sina respektive kommuner och stödjer goda idéer som kan utveckla till bra leaderprojekt. Kontaktuppgifter till de kommunala kontaktpersonerna finns på Leader Nedre Dalälvens hemsida www.leader-nedredalalven.org/kontakter .

För att försäkra sig om att kontaktpersonerna har en god kännedom om leaderarbetet får de fortlöpande information om inkomna ansökningar och beslut i LAG. De inbjuds också att delta i de projektbesök som LAG gör före varje beslutsmöte. Informationsmöten, projektledarträffar och andra leadmöten genomförs så långt det är möjligt i samverkan mellan kansliet och de kommunala kontaktpersonerna. Dessutom bjuder leaderkansliet in alla kommunrepresentanter till särskilda träffar för information och diskussion om leaderarbetet, ansökningsläge, finansiell situation, förändringar i regelverket m.m. Den vanligaste och viktigaste samarbetsformen är ändå de fortlöpande informella kontakterna per telefon och e-post.

Erfarenheterna under två programperioder har visat att de kommunala kontaktpersonerna kunnat bidra till leaderarbetet på ett högst påtagligt sätt. Det har varit en värdefull tillgång för leaderkansliet att få del av kontaktpersonernas lokalkännedom och kompetens i övrigt. Dessutom har det visat sig att inflödet av bra ansökningar, som kunnat få bifall av LAG, har varit särskilt stort från de kommuner som haft en aktiv kontaktperson med stort engagemang i leaderarbetet. Dessa kommuner har på så vis också fått en extra god utdelning på sin medfinansiering. Ytterligare en viktig funktion har varit att kontaktpersonerna har kunnat hålla sina respektive kommunledning informerade om leaderprojekten i kommunen och leaderarbetet i stort. Det samarbete som byggts upp mellan kansliet och de kommunala kontaktpersonerna har visat sig värdefullt även för att dryfta och lösa problem som uppstått inom enskilda projekt.

Sammanfattningsvis har modellen för samarbete mellan leaderkansli och kommunerna fungerat väl under två programperioder och kommer att tillämpas även fortsättningsvis.

Samarbete med länsorganen

För att säkerställa att dubbelfinansiering undviks och att möjliga synergieffekter blir så stora som möjligt, kommer Leader Nedre Dalälven att ta kontakt med länsstyrelser, regionförbund och landsting i de fyra län som ingår i vårt område och tillsammans med dem utforma rutiner för ömsesidigt utbyte av information om pågående verksamhet och inkomna ansökningar.

10.3 Jämställdhet och icke-diskriminering

Ett av strategin övergripande horisontellt mål är jämställdhet och icke-diskriminering. Arbetet med att genomföra strategin ska utgå från jämställdhets- och normkritiskt perspektiv.

Generellt sett kännetecknas Nedre Dalälvsområdet av **traditionella strukturer** med avseende på roller och livsvillkor för områdets invånare. Många orter i Nedre Dalälvsområdet har en flerhundraårig tradition av större, ofta ortsdominerande, arbetsplatser för män inom basnäringarna skog, trä och metallhantering. Trots att näringslivsstrukturen på de flesta håll ser annorlunda ut idag, fortlever inte sällan värderingar, könsroller och könsspecifika

intresseområden som var förhärskande i gångna tider. Detta återspeglar sig inte minst inom föreningslivet.

Statistik som belyser jämställdhetssituationen

* **Arbetsmarknaden** är starkt könsuppdelad. Män arbetar främst inom den privata sektorn, särskilt inom branscher som tillverkning/utvinning, byggande/anläggning och transporter, medan den kvinnliga överrepresentationen är stor inom den offentliga sektorn, främst inom vård och omsorg men även inom bland annat grundskolan.

* **Elevers val** till yrkesförberedande program följer också i stor utsträckning traditionella mönster. I stort sett väljer flickor program av typen estetisk, hotell och restaurang eller omvårdnad och pojkar bygg-, el- eller teknikprogrammen. Teoretiska program väljs oftare av flickor än av pojkar.

* Andelen **förvärvsarbetande** kvinnor är mindre än andelen förvärvsarbetande män. Kvinnor arbetar också **deltid** i större omfattning än männen. Förvärvsintensiteten bland kvinnorna i området är lägre än riksgenomsnittet.

* **Inkomstnivåerna** är lägre än i riket som helhet, både för kvinnor och män. Dessutom har kvinnor lägre förvärvsinkomster än män. Kvinnornas förvärvsinkomster är i genomsnitt ca tre fjärdedelar av männens, vilket förklaras med att kvinnor arbetar mer deltid, mer i yrken med lägre lön och att kvinnors löner ofta är lägre än mäns i samma yrke.

* **Utbildningsnivån** är låg generellt sett, men kvinnorna har längre utbildning än männen.

* De **egna företagarna** består till ca två tredjedelar av män och till en tredjedel av kvinnor. De flesta egna företagarna som är kvinnor finns inom området *personliga och kulturella tjänster, inkl. besöksnäringen*. Bland män är företag inom *handel och kommunikation* vanligast förekommande.

* Drygt tre fjärdedelar av alla **chefer** inom den privata sektorn är män. Inom den offentliga sektorn är förhållandet det motsatta, där tre fjärdedelar av alla chefer är kvinnor.

* När det gäller antalet ledamöter i de **politiska församlingarna** har utjämnningen mellan könen nått längre än i många andra sammanhang. I kommunfullmäktige, kommunstyrelser och landsting finns i de flesta fall minst 40 procent av vardera könet. Enstaka undantag finns dock. Det är inte heller självklart att antalet ledamöter i en större formell församling som kommunfullmäktige återspeglar de verkliga maktförhållandena.

För att säkerställa ett jämställt genomförande av strategin kommer Leader Nedre Dalälven att vara tydliga med att jämställdhet är en viktig faktor och det blir en av våra särskilda urvalskriterier inom alla fonder. Material, metoder och modeller som redan är framtagna för ändamålet bl.a. Landsbygdsnätverkets - Göra Jämt och ”verktygslådan” på jämställ.nu kommer att användas i arbetet.

11. Kommunikation

A. Kommunikationsmål

1) Individer oavsett ålder, könsidentifikation och var man är född ska kunna söka projektstöd inom lokalt ledd utveckling och bidra till ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar utveckling.

Vår kommunikation ska hjälpa dem att

- känna till att projektstöden inom lokalt ledd utveckling finns
- lätt hitta information om projektstöden
- lämna in kompletta ansökningar i tid
- känna till målen för lokalt ledd utveckling och EU:s roll inom landsbygdsutveckling
- förstå vilka mervärden projektstöd kan ge för bygden
- samverka med andra som söker eller har fått projektstöd för att sprida kunskap om arbetssätt, hinder, möjligheter, resultat och effekter.

Leader Nedre Dalälven ska vara navet för utvecklingsprojekt på landsbygden genom lokalt ledd utveckling. Kommunikationen mellan LAG och invånarna är viktig för tillflödet av nya projekt och nya projektgrupper. LAG:s sammansättning är viktig för att nå ut till en så bred allmänhet som möjligt. Varje ledamots har till uppgift att sprida information om möjligheter att söka projektstöd till den verksamhet man representerar.

Kansliet är LAG:s verktyg att hjälpa personer och organisationer som söker stöd att förverkliga projektidéer och vara en motor i landsbygdsutvecklingen.

Leadermetoden är väl känd i hela området genom alla projekt som bedrivits genom Leader+ Nedre Dalälven och Leader Nedre Dalälven under två programperioder, totalt 234 projekt med spridning över hela området. Detta gör att de flesta potentiella projektsökande redan har fått en relativt god uppfattning om de möjligheter som leadermetoden erbjuder. Därtill är alla nio berörda kommuner engagerade, medverkar aktivt och stöder arbetet.

2) Vidareförmedlare och samarbetspartners sprider information, kunskap och erfarenheter om lokalt ledd utveckling

Vår kommunikation ska hjälpa dem att

- känna till möjligheterna med lokalt ledd utveckling
- sprida information om möjligheterna med lokalt ledd utveckling
- känna till målen med lokalt ledd utveckling
- intressera sig för den lokala utvecklingen

- förstå att det är många som lär sig av varandra och samverkar för att nå målen med lokalt ledd utveckling
- förstå den egna rollen och sprida kunskap om arbetssätt, hinder, möjligheter, resultat och effekter
- känna till insatsernas miljö- och samhällsnytta
- känna till EU:s roll för lokalt ledd utveckling

Leader Nedre Dalälven är angelägna om att bedriva leaderarbetet i nära samverkan med områdets nio kommuner. De särskilt utsedda kommunala kontaktpersonerna är en mycket viktig målgrupp för att vidareförmedla information till de som söker projektstöd och andra som vill bidra till lokal utveckling.

Kansliet är ett verktyg för LAG att hålla sig uppdaterad med vad som händer och ta lärdom av samarbetspartners på regional och nationell nivå.

3) De som arbetar i projekten har tillräckliga kunskaper och kontakter för att kunna genomföra sina projekt på ett sådant sätt att de i största möjliga utsträckning bidrar till att uppfylla målen i strategin.

Vår kommunikation ska hjälpa dem att

- känna till hur rapportering och redovisning av projektarbetet ska göras
- genomföra projekten enligt ursprunglig plan i de fall detta är möjligt och önskvärt
- hantera förändringar i omvärlden och problem som kan uppstå under projekttiden samt de eventuella förändringar av projektet som blir nödvändiga eller önskvärda på grund av detta
- få de kontakter, det stöd och den inspiration som kan bidra till att projekten blir genomförda på bästa möjliga sätt, relaterat till strategins mål
- utveckla nätverk och samarbeten med andra projekt och andra aktörer som kan medverka till att arbetet i de olika leaderprojekten sammantaget blir så framgångsrikt som möjligt, relaterat till strategins mål
- säkra projektens långsiktiga effekter genom att under projekttiden göra förberedelser för situationen efter projektets slut, vilket oftast innebär att planera och förbereda för fortsatt verksamhet av något slag efter projekttiden

Leaderkansliet har det övergripande ansvaret för att ge stöd till projekten under genomförandefasen, men betydande insatser kommer också att behöva göras av kommunernas kontaktpersoner och andra aktörer inom gruppen ”vidareförmedlare” (närmare beskriven nedan under Målgrupper).

4) Allmänheten känner till arbetet med och effekterna av lokalt ledd utveckling samt EU:s roll inom den lokala utvecklingen

Vår kommunikation ska hjälpa dem att

- känna till möjligheterna med lokalt ledd utveckling
- känna till hur effekter av lokalt ledd utveckling påverkar utvecklingen av samhället
- känna till insatsernas miljö- och samhällsnytta
- känna till EU:s roll för lokalt ledd utveckling

B. Målgrupper

- Personer och organisationer som söker stöd, *exempelvis lokala utvecklingsgrupper och företag i samverkan*
- Vidareförmedlare, *exempelvis kommunala kontaktpersoner, näringslivsutvecklare, kultur- och fritidsansvariga, ungdomsutvecklare, Visita och andra turismorganisationer, företagsorganisationer och föreningsliv. Viktiga vidareförmedlare är också pågående och avslutade leaderprojekt, som genom att sprida kännedom om sitt arbete kan inspirera andra till nya projektidéer och stödja utvecklingen av idéer till genomförbara projekt.*
- Samarbetspartners och finansiärer, *exempelvis SJV, landsbygdsnätverket, kommunerna, länsstyrelserna, regionförbunden, lokala och regionala aktörer inom ungdomsfrågor, naturvård, besöksnäring och lokal mat*
- Allmänheten, *personer som bor och verkar i eller på annat sätt berörs av vad som händer i området.*

C. Kommunikationsstrategi

Kommunikationsinsatser för olika faser

Under **första delen av införandefasen** fokuserar kommunikationen på att nå ut till alla målgrupper för att informera om metoden och målen med lokalt ledd utveckling och engagera så många som möjligt av målgrupperna i arbetet.

I **andra delen av införandefasen** fokuserar kommunikationen på att mobilisera de olika målgrupperna och sprida information om att vi är igång och det finns möjlighet att förverkliga projektidéer.

I **genomförandefasen** är det fortsatt fokus på att kommunicera med de som söker stöd och allmänhet. Det är också viktigt att kommunicera med vidareförmedlare och samarbetspartners för återkoppling och att eventuella behov av förändringar uppmärksammas. Årsrapporter och kvalitetsanalyser hjälper oss att se vilka kommunikationsbehov som finns.

Slutfasen har fokus på att utvärdera och sprida resultat från programmet. Det är viktigt att nå alla målgrupper för att kommunicera vad som skett i programmet och hur medlen har använts.

Informationsspridning

Viktiga kanaler för att nå ut med information är **nyhetsbrev, hemsida** och **sociala medier**. Nyhetsbrev skickas varannan månad till projektgrupper, samarbetspartners och lokal media och rapporterar bl.a. om kommande händelser, beslut och verksamhet i olika projekt. Nyhetsbrevet läggs även ut på hemsida och sprids i sociala medier för att nå allmänheten.

Målet är att anpassa budskapet till målgruppen och försöka förenkla språket och göra grafiska formen av **trycksaker** attraktiva.

Massmedia

Lokal media informeras förutom genom nyhetsbrev dessutom om verksamheten fortlöpande genom **pressreleaser** vid uppstart och efter varje beslutsmöte i LAG.

Ett aktivt nätverkande med potentiella och redan etablerade turismentreprenörer öppnar upp möjligheter till marknadsföringsinsatser för att få journalister att skriva om området och arbetet med lokalt ledd utveckling i media både inom Sverige och Europa.

Goda exempel och berättelser

Leader Nedre Dalälven strävar efter en ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar utveckling med fokus på försörjningsmöjligheter och entreprenörskap med starkt beaktande på miljöfrågor och sociala aspekter. Genom att visa på **goda exempel** kan lokala projekt ge inspiration, mervärde och nytta för andra. Det är viktigt att tydliggöra för de projekt som fått bifall av LAG, att ett av villkoren för stöd är att de själva aktivt medverkar till att sprida kännedom både om sin egen verksamhet och även om det bredare utvecklingsarbete där deras eget projekt ingår som en del. Av informationsspridningen skall framgå att projektet sker genom stöd från Leader Nedre Dalälven. Vid behov kan LAG avsätta extra resurser för denna informationsspridning.

Etablerade mötesplatser

För att få mesta möjliga spridning av arbetet med lokalt ledd utveckling är det strategiskt viktigt att använda sig av befintliga mötesplatser exempelvis turismnätverk, företagsfrukostar, utvecklingsgrupper och föreningar.

Uppsökande verksamhet med mobilisering är viktigast i införande fasen. Ett arbetsområde som LAG kommer att prioritera under kommande programperiod är en satsning på att få ungdomar att bli delaktiga i lokalt ledd utveckling. I projektform är tanken att ungdomscoacher/ungdomshandläggare motsvarande sammantaget ca en heltid anställs för att med **uppsökande verksamhet** nå ut till målgruppen. Vidare kommer ett ungdomsutskott att inrättas för att bistå LAG vid beredning av ansökningar om ungdomsprojekt.

Ambassadörer

Turismen är en näringsgren som står för en allt större andel av landets arbetstillfällen, så även i Nedre Dalälvsområdet. Besöksnäringen har en fortsatt

stor utvecklingspotential i området och har mycket att vinna på lokalt samarbete mellan de olika samhällsaktörerna. Genom att i sin marknadsföring framhålla att man ingår i ett biosfärområde, kan **attraktionskraften ökas** för såväl turistbesök som inflyttning av permanentboende och företag.

En stark ambition som miljösatning inom leaderarbetet är att fortsätta och vidareutveckla det arbete som påbörjats under innevarande programperiod för en ökad hävd av Nedre Dalälvens älvängar och sidvallsängar. Här har leaderorganisationen möjlighet att till markägare och brukare tillhandahålla bra projektmetoder och relevanta kontakter för utveckling av innovativa projekt och ökat entreprenörskap.

Genom att verka för projekt som på olika sätt integrerar asylsökande och invandrare i vårt område, framförallt på landsbygden, kan den negativa trenden med minskat invånarantal begränsas eller i bästa fall vändas.

Budskap

<i>Målgrupp</i>	<i>Budskap</i>
Personer och organisationer som söker projektstöd	Har du en idé som du tillsammans med andra vill genomföra för att bidra till entreprenörskap och livskvalitet där du bor? Leader Nedre Dalälven gör det möjligt att med EU-medel finansiera projekt.
Vidareförmedlare	Tillsammans kan vi bidra till hållbar utveckling genom att sprida budskapet om möjligheterna med lokalt ledd utveckling.
Samarbetspartners	Tillsammans kan vi bidra till hållbar utveckling genom att lära oss av varandra och förenkla för målgrupperna att arbeta med leadermetoden.
Allmänhet	Leader bidrar till en hållbar samhällsutveckling, ökad framtidstro, förbättrat samarbetsklimat, stärkt lokal identitet, nya försörjningsmöjligheter, stärkt attraktivitet för turistbesök och inflyttning samt större möjlighet för landsbygdsföretag att överleva.

11.1 Kommunikationsplan

Se bilaga 8.

12. Uppföljning och revidering

Lärandeprocess

Det är viktigt att LAG har god kunskap om vad som krävs för att uppnå målen i strategin. Kansliet ska därför förse LAG med relevant information och ta fram ett utbildningskoncept vid bildandet av LAG som revideras varje år. Varje år efter årsstämman då ledamöter eventuellt byts ut hålls en utbildningsdag för gamla

och nya ledamöter. Då ses handlingsplan, kommunikationsplan, urvalskriterier och LAG:s arbetssätt över i förhållande till hur målen uppnås. Inför LAG-möten görs studiebesök hos pågående projekt för att LAG aktivt ska kunna följa projektens arbete. Projektägarutbildning ska genomföras regelbundet för nystartade projekt. Projektledarträffar är ett bra verktyg att fånga upp lärdomar från pågående projekt både till kansli och LAG men även för projekten mellan varandra. Kommunerna har med sina utsedda kontaktpersoner en viktig roll i leaderarbetet, inte bara som medfinansier utan också för att stödja utvecklingsgrupper i kommunen i all fasen från projektidé till genomtänkta projektplaner, ansökan, genomförande och slutligen uthållig verksamhet efter slutfört projekt. Inte minst har kommunen som uthållig aktör stor betydelse för att säkerställa en kontinuitet i de lokala utvecklingsprocesserna.

Efter att projekten avslutats görs en uppföljning via besök, muntligt över telefon eller via e-post vilket dokumenteras skriftligt. Alla projekt utvärderas efter samma mall för att kunna sammanställas till en gemensam slutrapport för hela programperioden. Kansliet ska årligen göra en riskanalys för verksamheten för att kvalitetssäkra arbetet. Eventuell revidering av strategin stäms av på ett LAG-möte för att sedan beslutas av förvaltningsmyndigheten Jordbruksverket.

Kansliet ansvarar för att följa upp pågående projekt för att säkerställa att projektplanen efterlevs. Alla projekt ska bifoga en lägesrapport vid varje ansökan om utbetalning. Dessutom ska varje projekt i samband med slutredovisningen fylla i ett utvärderingsformulär kopplat till utvecklingsstrategin för Leader Nedre Dalälven 3 som ska tas fram utifrån erfarenheter från tidigare programperioder. Sammanställningen av dessa kommer att vara redskap för att mäta måluppfyllelse för hela området.

Somliga projekt ger upphov till spridda samhällsekonomiska effekter, i synnerhet projekt som bidrar till turistbesök. För att kvantifiera sådana spridda effekter kommer där så är möjligt den TuristEkonomiska Modellen, TEM, att användas. Metoden bygger på World Tourism Organizations riktlinjer och används för att underlätta beräkningar av ekonomiska och sysselsättningsmässiga effekter utifrån konsumtionen som turismen genererar i ett geografiskt område under en given tidsperiod.

TEM ger svar på omsättning totalt och fördelat på de branscher och kategorier som påverkas av övernattningar och dagbesök, fritids- och affärsresande. De sex branscherna är: Logi, Livsmedel, Restaurang, Transport, Shopping och Aktiviteter.

Halvtidsutvärdering planeras att utföras av kansliet. Slututvärdering av hela programperioden ska utföras av extern utvärderare, vilket planeras att upphandlas tillsammans med näraliggande leaderområden.

Tidplan för uppföljning, *se bilaga 9*.

13. Bilagor

Bilaga 1: SWOT-analys

Inför kommande period av Lokalt Ledd Utveckling har genomförts 4 st SWOT-analyser:

2013-11-14	Stormöte med turismföretag, m.fl. turismintressenter, 58 deltagare, 7 SWOT-grupper avseende turism och inflyttning.
2013-12-09	LAG med 18 närvarande, 4 SWOT-grupper.
(2014-02-12)*	(Stormöte fiskefrågor, 40 deltagare, 5 SWOT-grupper.)*
2014-05-05	Öppet, övergripande möte för föreningar, företag och offentliga organ, 41 deltagare, 5 SWOT-grupper.

SWOT:arna har sammanställts nedan. I tabellen är de uppräknade efter hur många grupper som angivit respektive faktor. Endast de företeelser finns med som tagits upp av minst två grupper vid respektive SWOT-analys. Siffran efter faktorn anger hur många grupper som angett omständigheten i fråga.

**I sammanställningen ingår inte den från stormöte om fiskefrågor, då Leader Nedre Dalälven avses ingå i större FOG-område under Leader Gästrikebygden.*

Styrkor

Natur och kulturmiljöer	15
Att Nedre Dalälven av UNESCO utsetts till Sveriges tredje biosfärområde	13
Turism, bl.a. fisketurism	10
Geografiskt läge	10
Starka nätverk/socialt	8
Väl fungerande leaderkansli och samarbete med organisationer	7
Närhet till marknaden	7
Nedre Dalälvsamarbetet	6
Älven och Vatten	5
Många naturskyddade områden	3
Matkultur	3
Levande landsbygd och jordbruksnäring	3
Rikt föreningsliv	3

Erfarenheter från tidigare leaderarbete	2
Väl inarbetat geografiskt område	2
Hemvändare	2

Svagheter

Kommunikationer, inkl. bredband	11
Få arbetstillfällen	5
Myggproblem	5
Glest befolkat	3
Svagt entreprenörskap	3
Paketering	3
Attityder	3
Värdskap	2
Öppettider	2
Kort turistsäsong	2
Få helhetslösningar för turister	2
Problem med nybyggnation i attraktiva lägen	2
Fler regionala organ inblandade med olika strategier/handlingsplaner att förhålla sig till	2

Möjligheter

Utveckling turism	8
Strategiskt/geografiskt läge	7
Natur- och kulturmiljöer	6
Biosfärområde	5
Ökad efterfrågan på närproducerad mat	3
Strandnära bebyggelse	2
Miljötrend	2
Ökat behov av tystnad, lugn och ro	2
Borttagande av vandringshinder för lax, m.fl. arter	2

Hot

Nedmontering av samhällsstruktur/service	14
Urbanisering/utflyttning	7
Myggproblemet	4
Kort turistsäsong	2
Valutan/dyrt	2
Politiska beslut	2
Stora köpcentrum	2

Bilaga 2: Omvärldsanalys

Nedan berörs omvärldsfaktorer som i olika avseenden påverkar utvecklingen inom Leaderområdet Nedre Dalälven.

Turism

En viktig del i Nedre Dalälvens utvecklingsarbete är inom turismen. Sverige har satt upp mycket höga mål för turismutvecklingen och den nationella visionen är en fördubbling av svensk besöksnäring från år 2011 till 2020. För oss i Nedre Dalälvs kommunerna är det av stor betydelse att Sverige i den nationella strategin beskrivs som ett ”naturnära och hållbart besöksmål med en svårslagen kombination av storstad och naturupplevelser”.

Intressant är vidare att en färsk SCB-undersökning om hushållens konsumtion visar att i den svaga ökningen som gäller i ekonomin så är det konsumtion av fritid och kultur som ökar mest. Både den nationella strategin och hushållens konsumtion passar naturligtvis den inriktning turismen har i Nedre Dalälven.

Konsumtion från svenska affärsresenärer (affärsturism) i hela Sverige har p.g.a. finanskrisen och lågkonjunkturen inte ökat under senare år och andelen utländska affärsresenärer av totala antalet turister har minskat under en ännu längre tid (källa tillväxtverket). Detta märks särskilt tydligt utanför storstäderna och har haft betydande återverkningar på turismutvecklingen i Nedre Dalälven där tidigare affärsturismen var en viktig del av turismen. Anläggningar som tidigare hade affärsturismen som viktigaste inkomstkälla har lagts ner eller går på sparlåga. Detta har även varit negativt för småskaliga underleverantörer av turisttjänster. Däremot ökar fritidsturismen. Vi har under senaste perioden sett att turism med mat och matproducenter som besöksmål ökat.

Undersökningar (STIC, UNWTO, Visita) pekar på utmaningar och möjligheter i resandet som kan användas för utvecklingsframgång i Nedre Dalälven bl.a. att svenskar reser mer än någonsin. Vidare att intresset för resande från Europamarknaden ökar. Med respekt för den kortsiktiga utvecklingen österut så växer där medelklassens intresse att lära mer om närliggande länder och deras möjligheter att resa ökar. Detsamma gäller förutsättningarna och möjligheterna

för resande från de nya fjärrmarknaderna i Asien och där vårt områdes närhet till Stockholm och Arlanda bjuder goda möjligheter.

Biosfärområde

Efter år av förarbete erhöll Älvlandskapet Nedre Dalälven år 2011 UNESCO:s utmärkelse biosfärområde efter nominering av Regeringen, landets då tredje. Nu finns fem biosfärområden i Sverige. Begreppet är fortfarande relativt okänt i Sverige medan det är ett välkänt statusbegrepp i stora delar av omvärlden. Totalt finns över 600 biosfärområden i världen.

De 15 tyska biosfärområdena lockar årligen runt 65 miljoner besökare och genererar en bruttoomsättning om knappt 3 mdr Euro enligt Tysklands Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety. Det sägs motsvara mer än 86 000 inkomstmotsvarigheter (jfr årsverken). Ministeriet betonar också att biosfärområdena inte utnyttjas fullt ut ”Bättre utnyttja denna potential för att förbättra samarbetet med turistnäringen, för att öka värdet på landsbygden, för att skapa arbetstillfällen i krisdrabbade områden eller att säkra och motverka utflyttningen av befolkningen är utmaningar som alla biosfärområden står inför”.

Kommunikationer

Ny motorväg Tierp – Uppsala invigdes hösten 2007, och innebar motorväg hela sträckan Gävle-Arlanda-Stockholm, vilket avsevärt förkortar restiden till vårt område.

När det gäller järnvägsförbindelserna med Uppsala-Stockholm samt till Västerås resp. Örebro och vidare till Göteborg är turtätheten bra. Dock har inte restiderna förkortas nämnvärt senaste 10 år. De under de senaste 10 åren stora problemen med förseningar i trafiken till och från Stockholm gör att nyttan med de i övrigt goda förbindelserna begränsats. Den mycket trafikerade och med väldigt många resande järnvägen Dalabanan upp till västra delen av vårt område har överhuvudtaget inte förbättrats.

IT-kommunikationerna och mobiltelefoni har något förbättrats men har på landsbygden fortfarande alltför låg hastighet och dålig täckning.

Basnäringarna

Strax innan finanskrisen 2008 med åtföljande lågkonjunktur var optimismen stor i området. En av de största stålkoncernerna i Europa planerade en av norra Europas största investeringar i stålverket i Avesta på 5,5 miljarder. Investeringen skulle ge minst 100 nya jobb i själva stålverket och behov av 1 000 under byggtiden. Investeringen uteblev och i skrivande stund läggs bolagets stålverk i Långshyttan ned.

Mot strömmen gick istället gruvan i Garpenberg, Sveriges äldsta gruva i drift. Boliden har investerat 3,9 miljarder. I augusti 2014 invigdes den nya gruvan, vilket gav 60 nya jobb i själva gruvan.

Bostadsbrist och höjda bostadspriser i Uppsala och Stockholm

Den allt mer ökande bostadsbristen och de höjda bostadspriserna i Uppsala och Stockholm påverkar vårt leaderområde. Utflyttningen till Stockholm och

Uppsala bromsas upp och fler blir kvar i området. De mest närbelägna kommunerna Tierp och Heby får inflyttning av folk som arbetspendlar. Därtill är hela vårt område kostnadsmässigt ett bra alternativ för den som vill byta bostadsort från Stockholm eller Uppsala. Denna positiva trend för området vägs på en del håll tyvärr upp av att bostadsbristen ökar även inom leaderområdet, en utmaning som är mycket viktig att hantera för utvecklingen av landsbygden i området.

Närproducerad mat

De senaste åren har intresset ökat för närproducerad mat. Det har gett lokala producenter nya marknadsandelar. Detta har förstärkts av att kommuner successivt i ökad grad lyckas upphandla lokalt inom ramen för lagen om offentlig upphandling.

Bilaga 3: Motivering

Till grund för Leader Nedre Dalälvens strategi ligger landsbygdsfonden, sociala fonden och regionalfonden. Vi räknar också med att större delen av området kommer att ingå i Fiskeområde Södra Bottenhavet medfinansierad av Fiskefonden tillsammans med Leader Gästrikebygden och Leader Hälsingebygden med Leader Gästrikebygden som administratör, varför den inte behandlas nedan.

Landsbygdsfonden är den klart tyngsta fonden i olika avseenden, bl.a. ekonomiskt för att uppnå strategins mål. Den kan tillämpas för hela strategin. Leadermetoden är väl beprövad som komplement till andra insatser inom Landsbygdsprogrammet. Vi har 13 års erfarenheter av den och det har fungerat väl med leverans av betydande sysselsättningseffekter, den är mycket väl känd i vårt område, våra nio kommuner ser den som främsta verktyg för landsbygdsutvecklingen, vi har skapat tydliga gränser för inom vilka områden den ska verka och vi anser att den även framgent kan ha en avgörande betydelse för att bibehålla och ytterligare förstärka områdets attraktivitet med nya arbetstillfällen, nya företag och inflyttning som resultat. År 2011 erhöll vårt område efter Regeringens nominering av UNESCO utmärkelsen biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven, som tredje område i Sverige. Ambitionerna och inriktningen på biosfärområdet, som vi tillämpar i hela leaderområdet, är i princip identiska med vad vi vill åstadkomma med leaderarbetet. Utmärkelsen, som f.ö. är ett resultat av flera leaderprojekt, innebär ömsesidiga positiva förutsättningar för framgång för både leader- och biosfärbetet. Samverkan mellan dem kommer att innebära synergieffekter. Utmärkelsen och näraliggande möjligheter har också rankats högst i genomförda SWOT-analyser.

Under vår hittillsvarande verksamhet med Leader, 13 år, har en brist varit att flera tätorter undantagits från området, vilket främst inneburit begränsningar för olika ungdomssatsningar då ungdomarna i stor utsträckning utövar sina aktiviteter i områdets tätorter. Även andra bra projektidéer har inte kunnat få stöd p.g.a. av att de funnits inom undantagna tätorter. Genom att strategin nu omfattar

hela området inklusive alla tätorter ser vi fram mot ännu starkare projekt i området med stöd från Leader Nedre Dalälven genom landsbygdsfonden.

När möjligheten getts att även verka inom sociala fonden och regionalfonden, ser vi ytterligare möjligheter att Leader kan göra stor nytta i området. I båda fallen kan leadermetoden ha stor betydelse för att komplettera andra oftast större offentligt finansierade projekt. Leadermetoden med sitt tydliga trepartnerskap, underifrånperspektiv och sina ideella insatser kan vara det som gör att ett större projekt, ofta med ”top-down struktur” utvecklas bättre. Särskilt gäller det insatser med stöd av sociala fonden där leaderprojekt konkret kan få med målgruppen med invandrabakgrund och människor som står utanför samhällsgemenskap och utvecklingsarbete. Något som kan skapa betydande synergieffekter. Men det kan också ske genom av Leader Nedre Dalälven självt finansierade projekt utan anslutande större projekt eftersom det inte alltid behöver handla om så stora ekonomiska insatser.

Bilaga 4: Partnerskap och förening

Bilaga 5: Den tredje industriella revolutionen

Bilaga 6.1: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 1 Landsbygdsfonden

Bilaga 6.2: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 1 Regionalfonden

Bilaga 6.3: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 1 Socialfonden

Bilaga 6.4: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 2 Landsbygdsfonden

Bilaga 6.5: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 2 Regionalfonden

Bilaga 6.6: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 2 Socialfonden

Bilaga 6.7: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 3 Landsbygdsfonden

Bilaga 6.8: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 3 Regionalfonden

Bilaga 6.9: Urvalskriterier och bedömningsgrunder Insatsområde 3 Socialfonden

Bilaga 7: Mål, indikatorer och målvärden för horisontella mål, samtliga insatsområden

Bilaga 8: Kommunikationsplan

Bilaga 9: Tidplan för uppföljning och utvärdering

Bilaga 10: Definitioner av indikatorer